Postupci pred općinskim sudovima u Repubici Hrvatskoj u vrijeme izvanrednih okolnosti i njihov utjecaj na modernizaciju pravosudnog sustava

Škreblin Kralj, Anamarija

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:199:516150

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Repository / Repozitorij:

Repository Faculty of Law University of Zagreb

Pravni fakultet u Zagrebu

Katedra za građansko procesno pravo

POSTUPCI PRED OPĆINSKIM SUDOVIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ U VRIJEME IZVANREDNIH OKOLNOSTI I NJIHOV UTJECAJ NA MODERNIZACIJU PRAVOSUDNOG SUSTAVA

Diplomski rad

Anamarija Škreblin Kralj

Mentor: prof. dr. sc. Alan Uzelac

Kolovoz 2023. godina

Sadržaj

I. UVOD 1

II. PARNIČNI POSTUPAK PRIJE, TIJEKOM I NAKON IZVANREDNIH OKOLNOSTI 3

A. STANJE SUDBENE VLASTI ZA 2018. GODINU 5

B. STANJE SUDBENE VLASTI ZA 2019. GODINU 7

C. STANJE SUDBENE VLASTI ZA 2020. GODINU 10

D. STANJE SUDBENE VLASTI ZA 2021. GODINU 15

E. STANJE SUDBENE VLASTI ZA 2022. GODINU 19

F. KOLIKO SU OPĆINSKI SUDOVI BILI EFIKASNI U RJEŠAVANJU PREDMETA? 21

III. REAKCIJE NA POJAVU IZVANREDNIH OKOLNOSTI 24

A. REAKCIJA VLADE REPUBLIKE HRVATSKE 24

B. REAKCIJA MINISTARSTVA PRAVOSUĐA I UPRAVE 26

C. REAKCIJA SUDOVA U REPUBLICI HRVATSKOJ 28

D. REAKCIJA HRVATSKE ODVJETNIČKE KOMORE 30

E. REAKCIJA DRUGIH EUROPSKIH DRŽAVA 32

F. ZAKLJUČNO 35

IV. POJEDINA NAČELA PARNIČNOG POSTUPKA I IZVANREDNE SITUACIJE 37

A. NAČELO USTAVNOSTI I ZAKONITOSTI 37

B. NAČELA DISPOZICIJE I OFICIOZNOSTI, PISMENOSTI TE EKONOMIČNOSTI 41

C. NAČELO SASLUŠANJA STRANAKA 46

D. NAČELO NEPOSREDNOSTI 49

E. NAČELO JAVNOSTI 50

V. ODRŽAVANJE ROČIŠTA NA DALJINU KOD OPĆINSKIH SUDOVA U REPUBLICI HRVATSKOJ U VRIJEME I NAKON PANDEMIJE COVID-19 52
VI. BUDUĆNOST ODRŽAVANJA ROČIŠTA NA DALJINU 57
A. ZAKONODAVNI OKVIR 58
B. TEHNIČKA RJEŠENJA 63
C. RAČUNALNA OPREMA I EDUKACIJA 66
VII. ZAKLJUČAK 69
VIII. POPIS LITERATURE 71

I. UVOD

Krajem 2019. godine svijetom se proširila vijest da se u dalekoj Kini pojavio virus opasan za zdravlje ljudi. Vrlo brzo se virus počeo širiti Kinom, ali i ostatkom svijeta. Nakon toga je Svjetska zdravstvena organizacija službeno potvrdila da je riječ o novom koronavirusu SARS-CoV-2, a bolest koju uzrokuje naziva se COVID-19 (dalje u tekstu COVID-19). U to vrijeme, taj virus za stanovnike Republike Hrvatske nije predstavljao neku opasnost. Ipak se to sve događa u dalekoj Kini i bili smo sigurni da će taj virus tamo i ostati.[1]

Međutim, nije dugo trebalo da dođe do nas pa je tako Nacionalni krizni stožer i Krizni stožer Ministarstva zdravstva 25. veljače 2020. obavijestio da je u Hrvatskoj dijagnosticiran prvi slučaj bolesti novog koronavirusa 2019, odnosno COVID-19.[2] Od tog trenutka, sve ono što nam je bilo poznato i ustaljeno, moralo se mijenjati iz temelja jer je došlo do "novog normalnog". Osim virusa COVID-19, Republiku Hrvatsku su pogodila i dva potresa, jedan u ožujku, a drugi u prosincu 2020. godine te su neki sudovi na području Grada Zagreba, Siska, Petrinje i okolice bili onemogućeni u svom radu.

Takozvano "novo normalno" uvelike je utjecalo na sve aspekte ljudskog života, tražeći od društva potpuno novi pristup do sada znanim načinima obavljanja poslova. Odjednom su svi imali osjećaj kao da smo bačeni u vodu i čekalo se da proplivamo. Kako su COVID-19, ali i razorni potresi 2020. godine (zajedno u tekstu: izvanredne okolnosti) uvelike utjecali na sve aspekte našeg života, u ovom radu posebno ću se osvrnuti na hrvatsko pravosuđe, točnije na postupke pred općinskim sudovima u Republici Hrvatskoj; što se događalo s ročištima od trenutka potpunog lockdown-a pa sve do prilagođavanja "novom normalnom". Također,

[1] Više o širenju virusa COVID-19 te pregled najnovijih mjera Vijeća EU koje se odnose na izbijanje bolesti COVID-19 uzrokovane koronavirusom. vidi - Vijeće Europske unije, Kronologija – aktivnosti Vijeća u vezi s bolešću COVID-19 (https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/coronavirus/timeline/)

[2] Hrvatski zavod za javno zdravstvo, COVID-19 – Priopćenje prvog slučaja https://www.hzjz.hr/priopcenja-mediji/covid-19-priopcenje-prvog-slucaja/; pristupljeno 01.12.2022.

dotaknut ću se i razdoblja nakon lockdown-a, kakva je bila situacija s brojem predmeta i ročišta i prakticiranje ročišta na daljinu.

Na samom kraju rada, dotaknut ću se budućnosti pravosudnog sustava te pokušati odgovoriti na pitanje možemo li nešto naučiti iz proteklih tri godine; otvaraju li izvanredne okolnosti put ka modernizaciji parničnog postupka, hoće li u budućnosti zaživjeti održavanje ročišta na daljinu, te kako pripremiti pravnike na izvanredne situacije koje nam prijete u budućnosti.

II. PARNIČNI POSTUPAK PRIJE, TIJEKOM I NAKON IZVANREDNIH OKOLNOSTI

Općepoznata je činjenica kako je pravosudni sustav u Republici Hrvatskoj spor te kako od pokretanja pojedinog sudskog postupka pa do njegovog konačnog završetka prođe i više od pet, ako ne i desetak godina, zbog čega je konstantno na meti kritika društva.[3]

Kako bi u konačnici bile što bolje vidljive posljedice koje je virus COVID-19 ostavio na pravosudnom sustavu u Republici Hrvatskoj, smatram da je svrsishodno osvrnuti se na stanje pravosudnog sustava prije izbijanja pandemije, kao i za razdoblje kada je došlo do relativnog smirivanja pandemije. Naravno, moramo uzeti u obzir i razorne potrese iz 2020. godine. U ovom dijelu rada bavit ću se brojem predmeta, razlikujući nove, postojeće, riješene te ukupno neriješene predmete za 2018., 2019., 2020., 2021. i 2022. godinu prema izvješćima predsjednika Vrhovnog suda Republike Hrvatske (dalje u tekstu: VSRH), kao i statističkim izvješćima Ministarstva pravosuđa i uprave o stanju sudbene vlasti za navedene godine. Prilikom sastavljanja predmetnih izvješća, a kako bi bolje prikazali uspješnost rada sudova, uzeto je u obzir petogodišnje razdoblje. Pri interpretaciji navedenih izvješća, fokus će biti na predmetima općinskih sudova i to prvenstveno na građanskim – parničnim predmetima, te na ovršnim, izvanparničnim predmetima i predmetima stečaja potrošača.[4]

Postoje dva pokazatelja kojima se mjeri učinkovitost, odnosno uspješnost rada sudova, a to su stopa rješavanja predmeta (dalje u tekstu: SR) i pokazatelj vremena rješavanja predmeta (dalje u tekstu: PVR). Stopa rješavanja predmeta (eng. the Clearance Rate (CR)) je omjer dobiven dijeljenjem broja riješenih predmeta s brojem pristiglih predmeta u određenom

[3] Unutar EU razina povjerenja u neovisnost sudova i sudaca kontinuirano je na samom dnu ljestvice povjerenja. Prema European Judicial Scoreboardu i nekoliko drugih izvora, manje od četvrtine hrvatskih građana neovisnost hrvatskih sudova doživljava 'dobrom' ili 'prilično dobrom', dok više od tri četvrtine smatra da je 'vrlo' ili 'prilično loša'. – Uzelac, Alan Croatian Civil Justice v. Covid-19: The Empire Strikes Back, str. 47, u: Krans, Bart; Nylund, Anna (ur.) Civil Courts Coping with COVID-19, Hag, 2021., str. 47-56.

[4] Ove tri vrste predmeta odabrane su iz izvješća predsjednika Vrhovnog suda RH, kao i statističkih pregleda Ministarstva pravosuđa iz razloga što se u ovim predmetima u većini slučajeva održavaju ročišta, a uzimajući u obzir da je u ovom radu naglasak na održavanje ročišta na daljinu tijekom i nakon pandemije COVID-19.

razdoblju, izražen kao postotak. Pokazuje kako se sud ili pravosudni sustav nosi s priljevom predmeta i omogućuje usporedbu između sustava bez obzira na njihove razlike i individualne karakteristike.[5] Ako je SR veći od 100 posto jasno je da je sud sposoban riješiti više predmeta no što ih je primio. Pokazatelj vremena rješavanja (eng. Disposition Time (DT)) označava vrijeme potrebno za rješavanje neriješenih predmeta, s obzirom na trenutni tempo rada. Do njega se dolazi dijeljenjem broja neriješenih predmeta na kraju određenog razdoblja s brojem riješenih predmeta unutar tog razdoblja, pomnoženih s 365. Više neriješenih nego riješenih predmeta dovest će do PVR-a većeg od 365 dana (jedna godina) i obratno.[6]

Radi bolje preglednosti podataka o stanju sudbene vlasti unazad pet godina, ispod ovog teksta nalazi se grafikon koji prikazuje broj predmeta koji je zatekao općinske sudove iz ranijih godina, broj primljenih predmeta na početku svake godine, kao i broj riješenih i neriješenih predmeta na kraju svake godine.

Grafikon 1. Kretanje predmeta na općinskim sudovima u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2018. do 2022. godine.

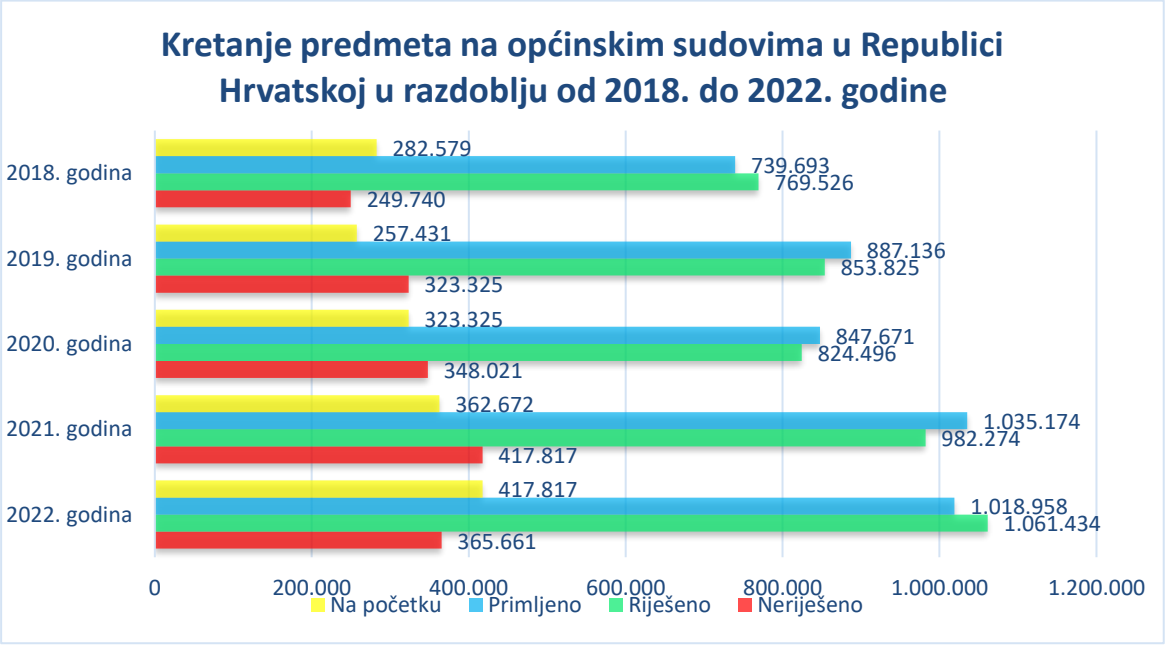

[5] European judicial systems CEPEJ Evaluation Report 2022 Evaluation cycle (2020 data, Part 1 Tables, graphs and analyses (https://rm.coe.int/cepej-report-2020-22-e-web/1680a86279; pristupljeno 19.08.2023.), str. 125.
[6] Ibid., str. 126.

A. STANJE SUDBENE VLASTI ZA 2018. GODINU

Iz Izvješća predsjednika Vrhovnog suda o stanju sudbene vlasti za 2018. (dalje u tekstu: Izvješće 2018.) proizlazi kako je smanjen broj neriješenih predmeta te je uočena veća ažurnost pri rješavanju novih predmeta pa su sudovi postali uspješniji pri rješavanju novoprimljenih predmeta, unatoč tome što je došlo do smanjenja broja sudaca i sudskih savjetnika. Naime, 2018. na sudovima je radilo 36 sudaca manje nego u 2017., njih 1.752, dok se broj sudskih savjetnika, koji imaju značajan doprinos u rješavanju u 2018. smanjio (12 savjetnika manje nego u 2017.). Stoga, ako se promatra petogodišnje razdoblje, 2018. je na sudovima radio 151 sudac manje nego 2014.[7]

Kod općinskih sudova, tijekom 2018. godine, u odnosu na sve predmete, zabilježena je najveća stopa ažurnosti, te je ujedno došlo do smanjenja PVR-a. Naime, iz Grafikona 1 razvidno je kako su općinski sudovi u 2018. godini uspjeli riješiti više predmeta no što su ih zaprimili. Koristeći formulu za izračun indikatora efikasnosti rada suda, možemo zaključiti da su općinski sudovi u 2018. godini bili uspješni u rješavanju predmeta budući je SR iznosio 104,03 posto, a PVR 118 dana.

Tablica 1. Prikaz kretanja odabranih predmeta u 2018. godini.

VRSTA PREDMETA	KRETANJE PREDMETA			INDIKATORI	
	Primljeno	Riješeno	Neriješeno	SR	PVR
Građanski - parnični predmeti	90.657	100.524	107.504	110,88 %	390
Ovršni predmeti	68.484	91.064	44.872	132,97 %	180
Stečaj potrošača	178	249	295	139,89 %	432
Izvanparnični (R1 predmeti)	19.977	18.764	10.649	93,93 %	207
UKUPNO	**179.118**	**210.352**	**163.025**	**117,44 %**	**283**

[7] Izvješće predsjednika Vrhovnog suda o stanju sudbene vlasti za 2018., travanj 2019., str. 20.

U odnosu na odabranu vrstu predmete, iz Tablice 1. razvidno je kako je u 2018. godini zabilježen pozitivan rast SR-a kod građanskih – parničnih predmeta te ovršnih predmeta, međutim, isti je ispod 100 posto kod izvanparničnih predmeta. Ako obratimo pažnju na indikator PVR-a kod pojedinog predmeta, možemo zaključiti da je općinskim sudovima najviše potrebno za rješavanje predmetima koji se odnose na stečaj potrošača. Struktura neriješenih predmeta pokazuje da je na općinskim sudovima, na kraju 2018. u ukupnom broju neriješenih predmeta najveći udio građanskih - parničnih predmeta (66 posto).

Što se tiče tzv. starih predmeta, tj. predmeta koji se nalaze na općinskim sudovima dulje od 10 godina, na kraju 2018. godine zabilježeno je ukupno 6.892 starih predmeta, što je za 2.016 predmeta manje u odnosu na 2017. godinu, te za 3.733 predmeta manje u odnosu na 2016. godinu. Iz navedenog je razvidno kako postoji trend kontinuiranog smanjenja broja starih neriješenih predmeta. Slijedom navedenog, od ukupnog broja starih predmeta u radu tijekom 2018. općinski su sudovi riješili 10.919 starih predmeta, što čini 61 posto svih starih predmeta u radu općinskih sudova te godine. Ostalo je neriješeno 6.892 predmeta, odnosno 39 posto od ukupnog broja starih predmeta u radu općinskih sudova u 2018.[8]

Na kraju samog Izvješća 2018. stoje prijedlozi i preporuke što je potrebno učiniti u tijeku 2019. godine. Najviše odrednica odnosi se na uređenje plaća sudaca s obzirom na poslove koje obavljaju, te na uređenje mreže sudova i definiranja njihove nadležnosti. Osim toga, preporučeno je da se povećaju izdvajanja za edukaciju sudaca na području domaćeg i međunarodnog prava, te praksom supranacionalnih sudova kao i postupkom pri tim sudovima. Ono što je zanimljivo da je preporučeno da se u proračunskim sredstvima, radi približavanja sudbene vlasti građanima, osigura stvarno omogućavanje održavanja sudbenih dana u stalnim službama, ali i ostalim mjestima gdje se za to ukaže potreba.

[8] Ibid., str. 77.

Dakle, razvidno je kako je tijekom 2018. godine počela rasti efikasnost sudova prilikom rješavanja predmeta, ne samo starih, već i novih.

B. STANJE SUDBENE VLASTI ZA 2019. GODINU

U 2019. godini došlo je do povećanja broja primljenih predmeta uslijed nekoliko čimbenika. Naime, 1. siječnja 2019. stupio je na snagu Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o stečaju potrošača („Narodne novine“, broj: 67/18).[9] Nadalje, na povećani priljev novih predmeta u 2019. godini utjecale su i tužbe potrošača protiv banaka zbog kredita u švicarskim francima (CHF).[10] Osim toga, 1. siječnja 2019. stupio je na snagu i Zakon o područjima i sjedištima sudova (NN 67/18) kojim je provedeno spajanje općinskih i prekršajnih sudova, a u podacima općinskih sudova su u tablici za 2019. godinu sadržani i prekršajni predmeti. Stoga je u 2019. godini zabilježen veći priljev predmeta na općinskim sudovima.

Iz Izvješća predsjednika Vrhovnog suda o stanju sudbene vlasti u 2019. godini (dalje u tekstu: Izvješće 2019.) proizlazi kako je stopa ažurnosti kod svih sudova nešto ispod poželjne vrijednosti od 100 posto, ali s obzirom na povećani priljev u odnosu na prethodne godine, predsjednik VSRH smatra kako je stopa od 98 posto rješavanja na zadovoljavajućoj razini. Vrijeme trajanja sudskih postupaka u 2019., iako nešto dulje nego u 2018. je još uvijek kraće nego 2015. godine i to za 47 dana.[11] Također, nastavljen je trend smanjenja broja sudaca, pa je 2019. godine na sudovima radilo 40 sudaca manje nego u 2018. godini, odnosno njih 1.712.

[9] Naime, priljev ovih predmeta u velikom broju na sudove započeo je u veljači 2019., nakon što je Financijska agencija pozvala 150.995 potrošača na očitovanje o suglasnosti za provedbom jednostavnog postupka stečaja nad njihovom imovinom. - Izvješće predsjednika Vrhovnog suda o stanju sudbene vlasti u 2019. godini, travanj 2020., str. 34.

[10] Naime, 2012. godine pokrenut je postupak radi zaštite kolektivnih interesa potrošača u kojem je traženo da se utvrdi da su pojedine banke u razdoblju od 2003. do 2008. godine povrijedile pojedinačna i kolektivna prava potrošača na način da su sklapale ugovore o kreditima koristeći nedopuštene i/ili nepoštene ugovorne odredbe koje se odnose na ugovorenu valutu uz koju je vezana glavnica – švicarski franak (CHF) te na ugovornu odredbu kojom je banci omogućeno jednostrano mijenjati kamatnu stopu. Opširnije o tome npr. presuda Trgovačkog suda u Zagrebu, poslovni broj P-1401/2012 od 04. srpnja 2013., presuda Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Pž-663272017 od 14. lipnja 2018., odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Rev-2868/2018 od 12. veljače 2019.

[11] Izvješće 2019., op. cit. (bilj. 9) , str. 36.

Što se tiče indikatora SR-a, iz Izvješća 2019. u odnosu na 2018. možemo uočiti da se isti na gotovo svim prvostupanjskim sudovima kontinuirano smanjuje, osim na općinskim sudovima na kojima se vrijeme rješavanja predmeta povećalo za 20 dana u odnosu na 2018. godinu, te isto iznosi 138 dana.

Uzimajući u obzir donošenje gore navedenog Zakona o područjima i sjedištima sudova, kao i povećani priljev novih predmeta povodom tužbi potrošača protiv banaka zbog kredita u švicarskoj valuti[12], u 2019. godini svi općinski sudovi su (uzimajući u obzir novu nadležnost, odnosno prekršajne predmete) primili više predmeta nego u 2018. godini. U odnosu na neriješene predmete, najveći broj, čak 40 posto, odnosi se na građanske predmete. Indikator CR (stopa rješavanja) pokazuje kako postoji tendencija smanjenja broja neriješenih starijih predmeta na sudu u području ovršnih, ostavinskih i predmeta redovnog postupka stečaja potrošača. Naime kod svih ovih vrsta predmeta bilježi se stopa rješavanja preko 100 posto.[13]

Tablica 2. Prikaz kretanja odabranih predmeta u 2019. godini.

VRSTA PREDMETA	KRETANJE PREDMETA			INDIKATORI	
	Primljeno	Riješeno	Neriješeno	SR	PVR
Građanski - parnični predmeti	107.893	86.493	128.895	80,17%	544
Ovršni predmeti	40.993	50.143	35.848	122,32%	261
Stečaj potrošača	155	226	224	145,81%	362
Izvanparnični (R1 predmeti)	23.978	20.176	14.445	84,14%	261
UKUPNO	**173.019**	**157.038**	**179.412**	**90,76 %**	**417**

U odnosu na vrstu predmeta na kojoj fokus u ovom radu, u 2019. godini ponovno je najviše primljeno građanskih – parničnih predmeta, ali ostalo je i najviše neriješenih predmeta te vrste. Stoga, kod građanskih – parničnih predmeta uočen je negativan trend pada SR-a (sa 110,88

[12] Nakon presuđenja u kolektivnom sporu, pokrenut je velik broj pojedinačnih sporova u kojima su građani ustali s tužbama radi isplate pozivajući se na utvrđenja iz prethodno navedenog kolektivnog spora.
[13] Ibid., str. 52.

posto u 2018. godini na 80,17 posto u 2019. godini) i negativan trend rasta PVR-a (sa 390 dana na 544 dana). Što se tiče rješavanja predmeta primljenih prije 2019. godine, općinski sudovi su uspjeli riješiti novoprimljene i stare predmete u ovršnim postupcima i postupcima stečaja potrošača, pa su kod njih indikatori SR i PVR povoljniji.

Kao i u 2018. godini, tako i u 2019. godini nastavljeno je smanjenje broja tzv. starih predmeta, pa je tako u 2019. godini udio predmeta starijih od 7 godina u ukupnom broju neriješenih predmeta iznosio 5 posto, dok je 2017. godine iznosio 8 posto. Tijekom 2019. godine u radu kod općinskih sudova je bilo ukupno 13.874 starih predmeta od kojih je 6.892 (49,67 posto) starih predmeta preneseno iz prethodnog razdoblja dok je 6.982 (50,32 posto) predmeta ušlo u tu kategoriju tijekom 2019. godine. Od navedenog ukupnog broja starih predmeta, općinski sudovi su tijekom 2019. godine uspjeli riješiti 7.792 (56,16 posto), te je ostalo još 6.082 neriješenih starih predmeta.

Zanimljiva konstatacija koja proizlazi iz Izvješća 2019. jest da su sudovi iskazali potrebu za opremanjem sudova informatičkom opremom, pa su tako iskazali potrebu za opremanjem sudova računalima (731), pisačima (522), te prijenosnim računalima (167). Navedene potrebe sudova kvalitetnom informatičkom opremom, obradit ću u dalje u ovom diplomskom radu.

Na kraju Izvješća 2019. također stoje prijedlozi i preporuke za poboljšanje rada sudova te je razvidno kako su prijedlozi i preporuke ostali uglavnom isti, osim što je dodana nova preporuka koja glasi „Posebnim zakonom urediti postupanje sudova u razdobljima kada postoje posebne okolnosti zbog kojih je otežan ili onemogućen pristup sudu ili redovan rad sudova.“.[14] Kako je navedeno izvješće izrađeno u travnju 2020. godine, nije za čuditi što je predsjednik Vrhovnog suda RH iznio navedenu preporuku. Kao što je općepoznato, dana 25. veljače 2020. zabilježen je prvi slučaj zaraze COVID-19 te je u ožujku iste godine, snažan potres pogodio

[14] Ibid., str. 130.

Grad Zagreb i okolicu. Je li navedena preporuka predsjednika VSRH uzeta u obzir i je li dospjela do nekoga, vidjet ćemo u daljem tekstu ovog rada.

C. STANJE SUDBENE VLASTI ZA 2020. GODINU

Porastom broja osoba zaraženih virusom COVID-19 rezultiralo je uvođenjem tzv. lockdowna. Tako je došlo do obustave rada svih obrazovnih ustanova, sudova, ugostiteljskih objekata, kazališta, tržnica i sl., otkazani su svi javni događaji i okupljanja, obustavljena su vjerska okupljanja i sportska natjecanja, uvedena je zabrana zadržavanja na ulicama, kretanja preko graničnih prijelaza te napuštanja prebivališta i boravišta. Kao „šlag na tortu“, Grad Zagreb, koji je ujedno najveće sudsko središte, 22. ožujka 2020. pogodio je strašan potres koji je još više otežao rad sudova, dok je krajem godine, 28. i 29. prosinca, Grad Sisak i okolicu također pogodio razoran potres, a koji je ostavio svoje posljedice i na Grad Zagreb. Kako su sve ove izvanredne okolnosti utjecale na rješavanje sudskih predmeta, možemo iščitati iz Izvješća predsjednika Vrhovnog suda Republike Hrvatske o stanju sudbene vlasti za 2020. godinu iz travnja 2021. godine (dalje u tekstu: Izvješće 2020.).

Na početku 2020. godine sudovi su započeli s 429.276 predmeta preostalih iz 2019. godine, primili su ukupno 1.178.265 predmeta, riješili ukupno 1.196.780 predmeta, te završili godinu s ukupno 464.770 neriješena predmeta. Priljev predmeta u odnosu na 2019. godinu smanjen je s 1.289.716 predmeta na 1.178.265 ili za 9 posto.[15] Zbog izvanrednih okolnosti koje su otežale rad sudova (nemogućnosti održavanja zakazanih rasprava, nedostatak sudnica dovoljne veličine da se sudske rasprave mogu održavati uz poštivanje svih epidemioloških mjera, rad od kuće, smanjenu i otežanu izravnu komunikaciju stranaka s sudovima i sucima, rad u smjenama), došlo je do smanjenja broja riješenih predmeta.

[15] Izvješće predsjednika Vrhovnog suda Republike Hrvatske o stanju sudbene vlasti za 2020. godinu, travanj 2021. godine, str. 38.

Što se tiče priljeva novih predmeta u 2020. godini, kod općinskih sudova nastavljen je priljev parničnih predmeta povodom tužbi protiv banaka zbog kredita u švicarskoj valuti (CHF), iako nešto manje u odnosu na 2019. godinu, dok su sudovi u zadnjem tromjesečju u značajnom broju zaprimili kolektivne tužbama u radnim sporovima radi isplate.

U 2020. godini uočen je porast broja neriješenih predmeta u odnosu na 2019. godinu, što nije čudno obzirom na okolnosti koje su zatekle sudstvo. Međutim, ako uzmemo u obzir petogodišnje razdoblje, u 2020. godini još uvijek je broj neriješenih manji od broja neriješenih predmeta na kraju 2016. godine (12 posto manji broj neriješenih predmeta). Također, indikatori uspješnosti rješavanja predmeta također su lošiji obzirom na smanjenje broja sudaca, širenje virusa COVID-19 koji je posebice utjecao na rad prvostupanjskih sudova te potres. Što se tiče SR-a, ona je također bila ispod poželjne vrijednosti te je iznosila 98 posto, ali predsjednik VSRH smatra da je ista bila zadovoljavajuća obzirom na spomenute okolnosti. Nažalost, došlo je do porasta PVR-a i to za 10 dana, što je u 2020. godini u prosjeku iznosilo 144 dana.

Općinski sudovi su u 2020. godini riješili ukupno 824.496 predmeta te su godinu završili s ukupno 348.021 neriješenih predmeta. Najveći dio u ukupnom broju primljenih predmeta u 2020. godini odnosi se na zemljišnoknjižne predmete (59 posto), slijede prekršajni predmeti, građanski parnični predmeti, ovršni predmeti i ostali, a najmanji udio u ukupnom broju primljenih predmeta odnosi se na predmete redovnog postupka stečaja potrošača.[16] Obzirom su općinski sudovi nadležni za rješavanje kaznenih, građanskih i prekršajnih predmeta, iz Izvješća 2020. možemo utvrditi kako najveći udio u broju neriješenih predmeta u 2020. godini zauzimaju građanski predmeti, čak 43 posto.

[16] Ibid., str. 56.

Tablica 3. Prikaz kretanja odabranih predmeta u 2020. godini.

VRSTA PREDMETA	KRETANJE PREDMETA			INDIKATORI	
	Primljeno	Riješeno	Neriješeno	SR	PVR
Građanski - parnični predmeti	94.307	73.830	149.397	78,29%	739
Ovršni predmeti	39.022	40.793	34.345	104,54%	307
Stečaj potrošača	68	150	139	220,59%	338
Izvanparnični (R1 predmeti)	23.641	20.566	17.002	86,99%	302
UKUPNO	**157.038**	**135.339**	**200.883**	**86,18%**	**541**

U odnosu na vrstu predmeta na kojoj je fokus u ovom radu, iz Izvješća 2020. možemo uočiti kako i dalje postoji negativni trend SR-a kod građanskih – parničnih predmeta te je isti u 2020. godini pao na 78,29 posto, dok je s druge strane porastao PVR na 739 dana. Najbolju stopu SR-a svakako imaju predmeti koji se odnose na stečaj potrošača. Međutim, ako uzmemo u obzir da je u 2020. godini takvih predmeta zaprimljeno samo 68, u odnosu na građanske – parnične predmete niti ne čudi da su općinski sudovi uspjeli riješiti i stare predmete stečaja potrošača. Ako usporedimo broj primljenih i riješenih predmeta u 2020. godini, možemo uočiti da su općinski sudovi svakako bili bolji u rješavanju ovršnih predmeta.

Kao i ranijih godina, u 2020. godini također postoji tendencija smanjenja broja neriješenih starijih predmeta u području ovršnih, ostavinskih, izvanparničnih lakših postupaka, zemljišnoknjižnih postupaka te postupaka redovnog postupka stečaja potrošača i izvanraspravnog vijeća. Kod navedenih vrsta predmeta bilježi se stopa rješavanja iznad 100 posto, što znači da su općinski sudovi bili u stanju riješiti priljev predmeta i "zahvatiti" predmete koji su kod suda zaprimljeni ranijih godina. Što se tiče građanskih-parničnih, prekršajnih, te izvanparničnih težih postupaka, razvidno je kako se rješava manje takvih predmeta nego što ih je primljeno pa se zbog toga u tim vrstama povećava broj neriješenih predmeta.

Indikator DT (pokazatelj vremena rješavanja predmeta) ukazuje kako je općinskim sudovima potrebno najviše dana za rješavanje građanskih parničnih predmeta za koje je

potrebno prosječno 739 dana (2 godine - povećanje u odnosu na 2019. godinu kada je ovaj indikator iznosio 544 dana), dok je najmanje dana potrebno za rješavanje zemljišnoknjižnih predmeta (27 dana).[17]

Promatrajući starosnu strukturu predmeta vidljivo je kako je u 2020. godini udio riješenih predmeta starih do tri godine nešto veći nego prethodne dvije godine, dok se broj riješenih predmeta starih 3 do 7 godina i predmeta starijih od 7 godina smanjio u odnosu na prethodne godine, pa je tako u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu broj „starih predmeta" bio za 2.156 predmeta manji.

Obzirom na sve okolnosti koje su zadesile hrvatski pravosudni sustav u 2020. godini kao i potreba za obavljanjem rada od kuće, ne čudi činjenica da su sudovi ponovno iskazali potrebu za opremanjem svojih sudova informatičkom opremom – računalima s kamerom i zvučnicima. Sudovi su tražili ukupno 1.535 takvih računala, time da su najveću potrebu iskazali općinski sudovi (992 računala).

Obzirom na činjenicu da se hrvatski pravosudni sustav bori s konstantnom dugotrajnošću postupka, predsjednik VSRH je u Izvješću 2020. predložio da se na sve postupke u tijeku na odgovarajući način primjenjuju pravila o pripremnom ročištu i glavnoj raspravi u svim postupcima. Svrha primjene odredaba o pripremnom ročištu i glavnoj raspravi u svim postupcima bilo bi onemogućavanje stranaka odgađanje donošenje odluke sukcesivnim predlaganjem novih dokaza. Stoga, uz još jedno ročište, strankama bi se dala mogućnost iznijeti dokazne prijedloge o kojima bi sud odlučio. Potom bi u nastavku sud izveo dokaze koje je odlučio provesti te bi na kraju donio odluku o predmetu spora i primjenom pravila o teretu dokazivanja. Tom izmjenom i suci se ne bi mogli „skrivati" iza postupanja stranaka i bili bi prisiljeni djelotvorno i brzo dovršiti postupak.[18] Radi dodatnog ubrzanja sudskog postupka

[17] Ibid., str. 57.
[18] Ibid., str. 148.-149.

predsjednik VSRH smatra da bi trebalo izvršiti izmjene i dopune podzakonskih akata, kao što su Okvirna mjerila za rad sudaca, Metodologija ocjenjivanja rada sudaca i mjere predsjednika sudova. Izmjenom navedenih podzakonskih akata bi se trebalo najviše fokusirati na uvođenju vremenskog okvira za rješavanje pojedinog sudskog predmeta, kao i na aktivno upravljanje postupkom te rješavanja određenog postotka predmeta unutar određenih standardnih vremenskih okvira, obzirom na pojedinu vrstu postupka.[19]

Nadalje, za ubrzanje rada sudova, kao i svojevrsno rasterećenje sudaca, predsjednik Vrhovnog suda RH predlaže da se izmjene odredbe Zakona o parničnom postupku koje uređuju postupke male vrijednosti, a sve po uzoru na Uredbu br. 861/2007 Europskoga parlamenta i Vijeća od 11. srpnja 2007. o uvođenju europskog postupka za sporove male vrijednosti (SL, L 199 od 31. srpnja 2007., str. 1). Na taj način postupci male vrijednosti vodili bi se samo kao pisani postupci.[20] Naime, praksa pokazuje da se u više od 50 posto postupaka u sporovima male vrijednosti u povodu prigovora protiv platnog naloga dokazivanje svodi na uvid u materijalnu dokumentaciju (uvid u račune, ugovore, opće uvjete poslovanja itd.) dok se saslušavanje stranaka ili svjedoka rijetko provodi.[21]

Možemo reći da je cjelokupna situacija sa virusom COVID-19, kao i razornim potresima s početka i kraja godine, donekle potaknula modernizaciju u pravosudnom sustavu te oživotvorenje pojedinih odredbi koje je Zakon o parničnom postupku sadržavao, ali nikada nisu

[19] Novelom Zakona o parničnom postupku (NN 80/22) koja je stupila na snagu 19. srpnja 2022. uveden je pojam plan upravljanja postupkom. Tako ZPP/22 u članku 292.a stavku 3. propisuje da ako sud ocijeni da nije moguće na istom ročištu zaključiti prethodni postupak te održati i zaključiti glavnu raspravu, izradit će plan upravljanja postupkom. Odredbom članka 292.b. stavak 1. je propisano da plan upravljanja postupkom sud određuje rješenjem u pravilu na prvom ročištu u postupku. Prije donošenja rješenja o planu upravljanja postupkom sud će strankama omogućiti da se na ročištu o njemu izjasne. Plan upravljanja postupkom treba sadržavati sažetak spornih činjeničnih i pravnih pitanja, dokazna sredstva za utvrđivanje spornih činjenica, rok za pribavljanje dokaznih sredstava koja je tek potrebno pribaviti, rok za podnošenje pisanih očitovanja stranaka na navode protivne stranke te nalaz i mišljenje vještaka, datum i vrijeme održavanja ročišta za glavnu raspravu.

[20] Uredba br. 861/2007 u članku 5. stavku 1. propisuje: „(1) Europski postupak za sporove male vrijednosti je pisani postupak. Sud će održati usmenu raspravu ako smatra potrebnim ili ako jedna od stranaka postavi takav zahtjev. Sud može odbiti takav zahtjev ako smatra da obzirom na okolnosti slučaja da se pravično vođenje postupka može osigurati i bez usmene rasprave. Odbijanje se treba obrazložiti u pisanom obliku. Protiv odbijanja zahtjeva nije dopušten posebni pravni lijek."

[21] Ibid., str. 149.

zaživjele. Naime, obveza poštivanja mjera koje je određivao Stožer civilne zaštite radi sprečavanja širenja zaraze virusom COVID-19, priječila je provođenje klasičnih rasprava. Proglašenjem *lockdowna* i uvođenjem zabrane napuštanja mjesta prebivališta i boravišta bilo je onemogućeno održavanje ročišta. Upravo zbog toga, mnoga ročišta su bila odgađana, a što je samo još više doprinijelo produženju trajanja sudskih postupaka (što je razvidno i iz statistike za to razdoblje). Kasnije, nakon popuštanja ove drastične mjere, uvedene su mjere obveznog održavanja razmaka između osoba, kao i ograničenje broja ljudi koji može boraviti u prostoriji. Stoga, ni ne čudi da je jedna od preporuka predsjednika Vrhovnog suda RH za unapređenje rada sudova dopuna Zakona o parničnom postupku kojom bi se razradile odredbe čl. 115. koje predviđaju mogućnost održavanja ročišta na daljinu.

D. STANJE SUDBENE VLASTI ZA 2021. GODINU

Prema Izvješću predsjednika Vrhovnog suda RH o stanju sudbene vlasti za 2021.[22] (dalje u tekstu: Izvješće 2021.), sudove je u 2021. godini dočekalo ukupno 464.770 neriješenih predmeta, te su primili 1.335.695 novih predmeta. Ono što je zanimljivo, sudovi su u 2021. godini riješili 1.294.014 predmeta, što je za 97.234 predmeta više nego 2020. godine, dok su godinu završili sa 508.837 neriješenih predmeta. Iako je broj neriješenih predmeta veći no što je bio 2020. godine, moramo uzeti u obzir da su sudovi u 2021. godini primili 157.430 predmeta (13 posto) više nego u 2020. godini. Indikatori uspješnosti rada sudova ponovno su lošiji no što su bili ranijih godina, stopa ažurnosti je ponovno manja od poželjne, a ne čudi da da je došlo do povećanja PVR-a (144 dana).

Iz Grafikona 1. jasno je kako su općinski sudovi u 2021. godini zaprimili veliki broj predmeta u odnosu na ranije godine. Međutim, navedeno niti ne čudi budući su nastavili primati tužbe dužnika protiv banaka zbog ostvarivanja prava na povrat uplaćenih iznosa banci

[22] Izvješće predsjednika Vrhovnog suda RH o stanju sudbene vlasti za 2021., travanj 2022.

proizašlih iz kredita obračunatih na temelju CHF, a na povećani broj neriješenih predmeta utjecala je činjenica što je pred kraj 2020. godine pristigao značajan broj kolektivnih tužbi u radnim sporovima zbog isplate.[23] Također, na povećani broj predmeta utjecala je i cjelokupna situacija s virusom COVID-19 zbog koje se neko vrijeme nisu mogla održavati ročišta niti redovan rad, što je značajno usporilo rad sudova. Osim toga, iz Grafikona 1. možemo vidjeti kako je došlo do povećanja broja neriješenih predmeta u odnosu na ranije godine.

Tablica 4. Prikaz kretanja odabranih predmeta u 2021. godini.

VRSTA PREDMETA	KRETANJE PREDMETA			INDIKATORI	
	Primljeno	Riješeno	Neriješeno	SR	PVR
Građanski - parnični predmeti	142.844	110.045	182.289	77,04%	605
Ovršni predmeti	60.740	51.513	43.655	84,81%	309
Stečaj potrošača	17.965	22.408	10.343	124,73%	168
Izvanparnični (R1 predmeti)	21.959	21.927	17.030	99,85%	283
UKUPNO	**243.508**	**205.893**	**253.317**	**84,55%**	**449**

[23] Dana 1. prosinca 2020. VSRH donio je presudu broj Rev 1111/2020 povodom revizije umješača Republike Hrvatske u postupku radi isplate. Citiranom presudom VSRH je odbio kao neosnovanu reviziju umješača protiv presude Županijskog suda u Zagrebu poslovni broj Gž R-1083/2018-5 od 3. prosinca 2019., kojom je potvrđena presuda Općinskog radnog suda u Zagrebu poslovni broj Pr-581/2017-42 od 20. lipnja 2018. U navedenom postupku tužiteljica je podnijela tužbu radi isplate razlike plaće temeljem odredbe čl. III Izmjena i dopuna Dodatka Sporazuma o osnovici plaće u javnim službama, zaključenog 26. listopada 2011. i Arbitražne odluke od 7. prosinca 2011. Naime, Vlada RH i Sindikati određenih javnih službi zaključili 23. studenoga 2006. Sporazum o osnovici za plaću u javnim službama, a kojim Sporazumom su ugovorili da se osnovica za izračun plaće u javnim službama povećava za 6% u 2007., zatim u 2008., te u 2009. i da navedene obračunske osnovice se primjenjuju od 1.1. svake godine. Međutim, Dodatkom Sporazuma o osnovici plaće u javnim službama zaključenim između Vlade RH i Sindikata javnih službi 13. svibnja 2009. došlo je do o zamrzavanja osnovice za izračun plaća iz 2008. u visini od 5.108,84 kn bruto time da su u čl. III utvrdili način povrata osnovice na način da se osnovica za obračun plaće u javnim službama utvrđuje u iznosu od 5.415,37 kn nakon što službeni pokazatelji DZS-a ukažu na poboljšanje stanja, odnosno rast međugodišnjeg realnog tromjesečnog BDP-a za dva tromjesečja uzastopno prosječno dva ili više posto, a to u odnosu na isto razdoblje prethodne godine te su u čl. IV odredili i način usklađivanja pariteta između prosječne mjesečne bruto plaće početnika sa VSS-om u javnim službama (koeficijent 1,25) u odnosu na prosječnu bruto minimalnu plaću u Republici Hrvatskoj. Navedeno je potvrđeno i Izmjenama i dopunama Dodatka Sporazumu zaključenim između Vlade RH i Sindikata javnih službi dana 26. listopada 2011. U drugom i trećem tromjesečju 2015. zabilježen je rast BDP-a od 2 posto, time da je posljednji podatak za rast BDP-a u trećem tromjesečju od strane DZS-a objavljen dana 4. prosinca 2015., pa su zbog toga zaposlenici u javnim službama od sljedećeg mjeseca, dakle od prosinca 2015. godine, stekli pravo na povećanje osnovice plaće na iznos od 5.415,37 kuna, i to sve do siječnja 2017. godine jer su se plaće u javnim službama do siječnja 2017. godine obračunavale i isplaćivale prema osnovici iz 2008. godine. Više o tome presuda VSRH broj Rev 1111/2020 od 1. prosinca 2020.

U 2021. godini ponovno je uočen negativan trend SR-a kod građanskih - parničnih predmeta, ali je smanjen PVR za 134 dana u odnosu na 2020. godinu. Također, smanjio se SR u rješavanju ovršnih premeta koji je u odnosu na 2020. godinu pao za skoro 20 posto (19,73 posto). Općinski sudovi su ponovno bili uspješniji u rješavanju predmeta iz postupaka stečaja potrošača, ali i izvanparničnih predmeta. Promatrajući starosnu strukturu neriješenih predmeta na općinskim sudovima, najveći udio u ukupnom broju neriješenih predmeta na kraju 2021. godine je starosti do 3 godine od datuma početka postupka, dok je u odnosu na 2019. broj predmeta starih od 3 do 7 godina povećan za 6,28 posto, dok je broj predmeta starijih od 7 godina smanjen za 7,46 posto.

Predsjednik VSRH se na kraju Izvješća 2021. osvrnuo na postupanje u ovršnim i potrošačkim predmetima. Dotakao se i stanja zgrada u kojima se nalaze sudovi te informatizacije pravosuđa i problema zapošljavanja osoba koje bi održavale informatički sustav. Istaknuo je da su plaće sudskih zapisničara izrazito male za poslove koje zapisničari obavljaju, a spomenuo je i problem tzv. „državnog“ parničenja kao jedan od razloga povećanog broja predmeta na sudovima, uz probleme suradnje sudova sa Financijskom agencijom. Osim toga, dotaknuo se i odvjetničke tarife za koju smatra da ne potiče brzo rješavanje sporova smatrajući da bi ona trebala biti izmijenjena na način da bi odvjetnik mogao naplatiti maksimalno tri radnje bez obzira koji broj radnji poduzme tijekom postupka. U tom smislu, predsjednik VSRH smatra kako bi nam uzor trebala biti Njemačka u kojoj više od 50 posto sudskih predmeta završi na prva tri ročišta, mnogi od njih sklapanjem sudske nagodbe.

Od preporuka iznesenih u Izvješću 2021. posebno su mi zapele za oko kritike i preporuke koje se odnose na izgled sudnica. Predsjednik VSRH smatra da sudovi ne rade u uvjetima koji zadovoljavaju. Na primjer, zagrebački Općinski građanski sud radi u zgradi izgrađenoj za vrijeme bivše države koja doduše nije oštećena u potresu, ali koja je izvedena tako da ono što se naziva sudnicama čine male sobe koje jedva da zadovoljavaju kriterije

veličine kabineta za suca i njegovog/njezinog zapisničara. Te sobe ne zaslužuju da ih se naziva sudnicama, što je došlo do izražaja za vrijeme pandemije kada u velikom broju tih soba – sudnica nije bilo moguće razdvojiti stranke na sigurnu udaljenost od dva metra.[24] Posebnu problematiku predstavljaju sudovi koji su raštrkani na nekoliko lokacija, kao što je slučaj s Općinskim sudom u Rijeci. Ništa bolji nije niti Trgovački sud u Zagrebu koji se nalazi na dvije lokacije, dosta udaljene jedna od druge, u Amruševoj ulici i na Kennedyjevom trgu. Sud prije svega treba biti funkcionalan, ali on u nekom minimalnom stupnju treba biti i reprezentativan.[25] Stoga je u Rijeci krenula izgradnja nove zgrade za Općinski sud u Rijeci, a u čiju izgradnju je uključena i Svjetska banka.[26] U tom smislu, i predsjednik VSRH podržava uzimanje kredita Svjetske banke za izgradnju sudskih zgrada.

Predsjednik VSRH je u vezi s time istaknuo tri zadaće Ministarstva pravosuđa i uprave: **1.** izgradnja sudova s pravim sudnicama i uz nastojanje da sudovi budu funkcionalni i u minimalnom stupnju reprezentativni.; **2.** informatizaciju pravosuđa, uz napomenu da se ona u ovom obliku provodi već dulje od deset godina tako da usporava rad sudaca umjesto da ga čini bržim te **3.** rješavanje statusa sudskih službenika i namještenika. Naime, predsjednik VSRH smatra da treba razmisliti je li moguće projektirati čitav sustav bez fizičkog spisa, uzevši u obzir da su brojni spisi deblji od dvjesto strana i pitanje je koliko je moguće i zdravo čitav spis čitati putem ekrana, a pojedine isprave u izvorniku će još dugo vremena biti u papirnatom obliku (ugovori i slično). Status sudskih službenika i namještenika općenito je podcijenjen, a naročito

[24] Ibid., str. 132.
[25] Ibid., str. 133.
[26] Svjetska banka i u drugim zemljama EU-a kreditira izgradnju zgrada i to radi prema novim načelima arhitekture za koje je izmišljen novi naziv – juditecture, koji je spoj izraza za pravosuđe na engleskom (judiciary) i (architecture). Radi se o načelu prema kojemu se stvara unutarnji raspored prostorija unutar sudske zgrade i u bitnome se to radi tako da sudnice budu odvojene na onom dijelu sudske zgrade koji je ujedno jedini dio u koji stranke smiju pristupiti, dok drugi dio čine kabineti sudaca i to je onaj dio u koji stranke ne smiju pristupiti. – ibid., str. 133.

rad sudskih zapisničara. Od njih se traži vrlo mnogo, a daje im se vrlo malo, a upravo oni su u postojećim uvjetima vrlo važni za pravilno funkcioniranje sudova.[27]

Čitajući preporuke predsjednika VSRH, možemo zaključiti da on smatra da bi se veći dio problema u hrvatskom pravosuđu mogao otkloniti kvalitetnijom suradnjom sudova i Ministarstva pravosuđa i uprave. Hoće li doći do te suradnje, te hoće li ona biti kvalitetna i uspjeti riješiti probleme hrvatskog pravosuđa, saznat ćemo u godinama koje slijede.

E. STANJE SUDBENE VLASTI ZA 2022. GODINU

Stanje sudbene vlasti gotovo dvije godine nakon pojave prve zaraze virusom COVID-19 je približno isto kao i godinu ranije te nije došlo do većih promjena u stanju rješavanja predmeta. Prema Izvješću predsjednika Vrhovnog suda RH o stanju sudbene vlasti za 2022. godinu (dalje u tekstu: Izvješće 2022.)[28], sudovi su u 2022. godini primili ukupno 1.292.746 novih predmeta, dok su u radu imali ukupno 1.801.601 predmet. U 2022. godini sudovi su riješili ukupno 1.339.065 predmeta, ukupno 45.051 predmeta više u odnosu na 2021. godinu. Sudovi su godinu završili s 452.850 neriješenih predmeta. Unatoč konstantnom smanjenju broja sudaca, indikatori uspješnost rada sudova su za 2022. godinu bolji te je došlo i do povećanja stope ažurnosti sa 96,88 posto (koliko je iznosila 2021. godine) na 103,58 posto. Iz Izvješća 2022. možemo vidjeti kako je na sudu u području građanskih parničnih, ovršnih, ostavinskih, izvanparničnih lakših postupaka i prekršajnih predmeta zabilježena stopa rješavanja iznad 100 posto, što znači da su općinski sudovi bili u stanju riješiti priljev predmeta i „zahvatiti“ predmete koji su u sudu primljeni ranijih godina. [29]

Iz Grafikona 1. možemo vidjeti kako je kod općinskih sudova u 2022. godini u odnosu na 2021. godinu došlo do smanjenja broja neriješenih predmeta, ali i do povećanja broja riješenih

[27] Ibid., str. 135.
[28] Izvješće predsjednika Vrhovnog suda Republike Hrvatske o stanju sudbene vlasti za 2022. godinu, travanj 2023.
[29] Ibid., str. 40.

predmeta. SR je u 2022. godini iznosio 104,17 posto, što znači da su sudovi osim predmeta primljenih u 2022. godini, uspjeli riješiti i starije predmete. Osim toga, općinskim sudovima je u prosjeku bilo potrebno 125 dana za rješavanje svih predmeta.

Tablica 5. Prikaz kretanja odabranih predmeta u 2022. godini.

VRSTA PREDMETA	KRETANJE PREDMETA			INDIKATORI	
	Primljeno	Riješeno	Neriješeno	SR	PVR
Građanski – parnični predmeti	81.827	119.813	144.166	146,42%	439
Ovršni predmeti	91.373	97.237	39.212	106,42%	147
Stečaj potrošača	21.521	18.933	12.930	87,97%	249
Izvanparnični (R1 predmeti)	20.500	21.583	13.790	105,28%	233
UKUPNO	**215.221**	**257.566**	**210.098**	**119,66%**	**297**

U odnosu na vrstu predmeta koji su u fokusu ovog rada, kod građanskih – parničnih predmeta došlo je do smanjenja PVR-a sa 605 na 439 dana. Također, pozitivan je i rast SR kod istih koji je u odnosu na 2021. godinu porastao za skoro 70 posto (69,38 posto). U odnosu na prijašnje godine, možemo vidjeti kako je porastao broj primljenih predmeta koji se odnose na stečaj potrošača, ali u 2022. godini općinski sudovi nisu bili pretjerano uspješni u rješavanju tih predmeta kao ranijih godina pa im je SR ispod 100 posto.

Ako promatramo rješavanje predmeta u odnosu na starosnu strukturu, prema Izvješću 2022. najveći je udio riješenih predmeta starih do 3 godine te je porastao broj riješenih predmeta starih od 3 do 7 godina za 44,59 posto. Došlo je do manjeg povećanja rješavanja predmeta starijih od 7 godina i to za 3,77 posto pa možemo vidjeti da sudovi polako napreduju i u tom području. Međutim, porast broja riješenih predmeta po sucu (koji iznosi u prosjeku 811 premeta za 2022. godinu) baš i ne veseli predsjednika VSRH. Iako je dobro što dolazi do povećanja broja riješenih predmeta, to može imati i svoje negativne strane. Predsjednika VSRH posebno

zabrinjava kvaliteta sudskih odluka, što zapravo niti ne čudi budući je svaki predmet individualan te za neke predmete ipak treba više vremena za rješavanje.

Nadalje, ne čudi činjenica da su sudovi i u 2022. godini iskazali potrebu za opremanjem sudova informatičkom opremom (računala i prijenosna računala), a najveću potrebu iskazali su upravo općinski sudovi koji su zatražili 2.173 stolnih računala i 60 prijenosnih računala. Prema Izvješću 2022. sudovi su tražili opremu u vidu pisača, prijenosnih pisača, audio-video uređaje, mikrofone, opremu za tonsko snimanje ročišta, kvalitetniji software, uređaje za povećanje memorije i sl. Što se tiče prijedloga i preporuka, predsjednik VSRH je u cijelosti ostao kod preporuka iznesenih u izvješćima za 2020. i 2021. godinu.[30]

F. KOLIKO SU OPĆINSKI SUDOVI BILI EFIKASNI U RJEŠAVANJU PREDMETA?

Nakon iscrpnijeg iznošenja podataka o stanju predmeta na općinskim sudovima unazad pet godina, valja na jednom mjestu staviti ukupno kretanje stope rješavanja (SR) i pokazatelj vremena rješavanja predmeta (PVR).

Grafikon 2. Prikaz stope rješavanja predmeta (SR) kod općinskih sudova u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2018. godine do 2022. godine.

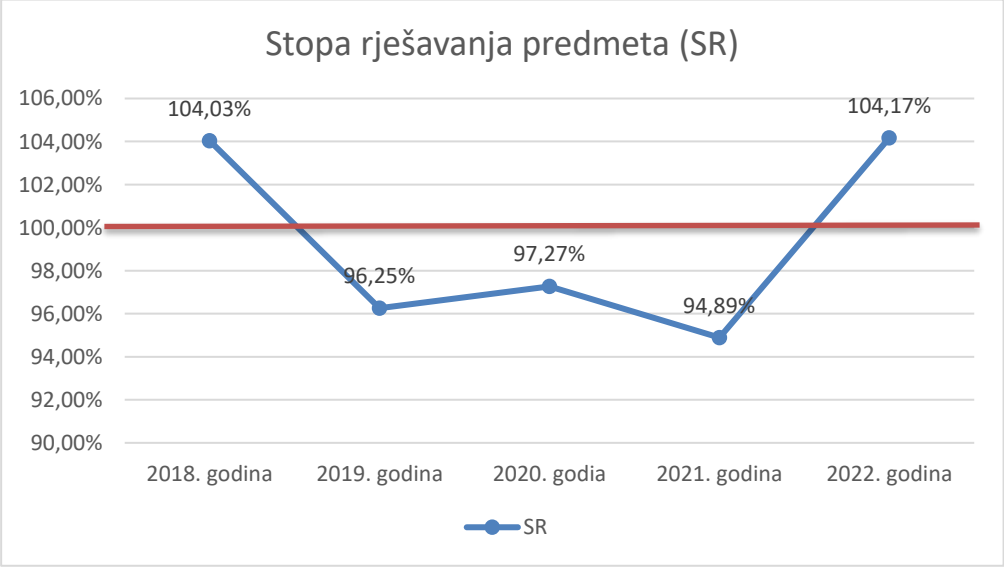

[30] v. Izvješće predsjednika Vrhovnog suda Republike Hrvatske o stanju sudbene vlasti za 2020. godinu, travanj 2021. godine i Izvješće predsjednika Vrhovnog suda RH o stanju sudbene vlasti za 2021. godinu, travanj 2022.

Iz gornjeg grafikona možemo vidjeti kako su općinski sudovi u 2018. godini imali visoku stopu rješavanja predmeta koja je prelazila 100 posto pa su uz primljene predmete u toj godini uspjeli riješiti i predmete primljene ranijih godina. U 2019. godini općinski sudovi su bili nešto manje uspješni u rješavanju predmeta, međutim navedeno ne čudi zbog okolnosti koje su zatekle sudove te godine.[31] Zanimljivo je da su općinski sudovi u 2020. godini, kada je proglašena pandemija COVID-19, imali nešto bolju SR u odnosu na godinu prije. Međutim, u 2021. godini SR je iznosio 94,89 posto, najmanje u ovom petogodišnjem razdoblju, a razlog tome su osim pandemije COVID-19 i novoprimljeni predmeti u postupcima tužbi potrošača protiv banaka zbog ugovora o kreditima u CHF, kao i tužbe u radnim sporovima radi isplate.[32] U 2022. godini SR je ponovno iznad 100 posto.

Grafikon 3. Prikaz pokazatelja vremena rješavanja predmeta (PVR) kod općinskih sudova u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2018. godine do 2022. godine.

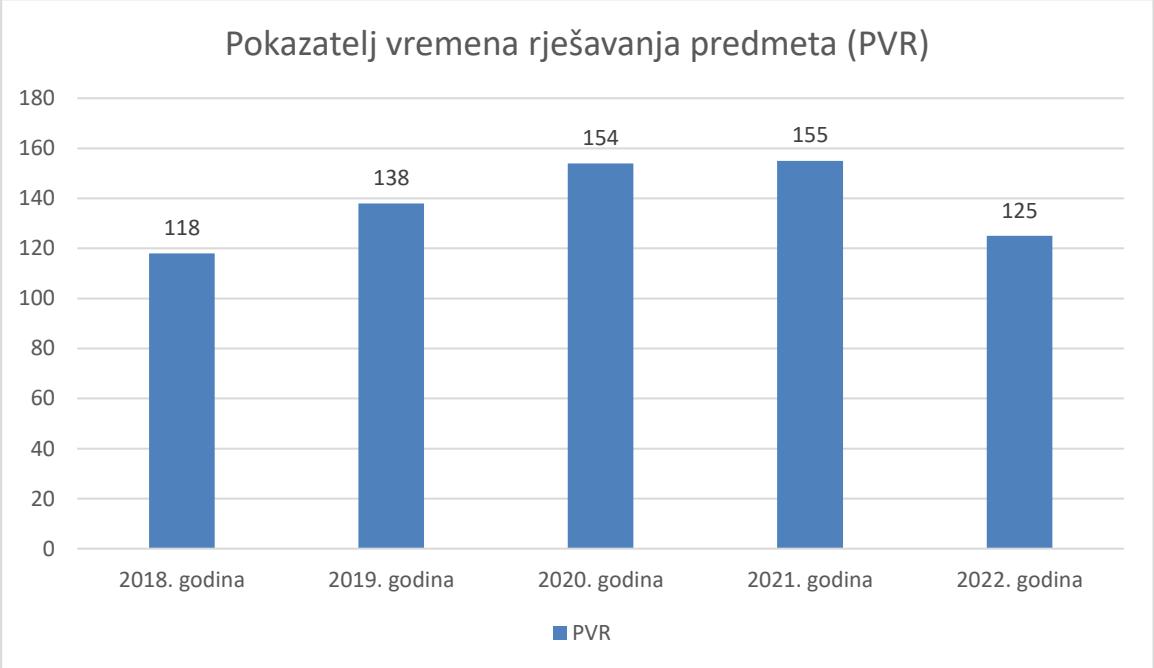

Iz gornje tablice možemo vidjeti kako je općinskim sudovima u 2018. godini trebalo u prosjeku 118 dana za rješavanje predmeta te je PVR tijekom godina rastao. Navedeno niti ne

[31] Vidi *supra* pod B. STANJE SUDBENE VLASTI ZA 2019. GODINU
[32] Vidi *supra* pod D. STANJE SUDBENE VLASTI ZA 2021. GODINU

čudi s obzirom na situacije koje su zatekle općinske sudove u ostalim godinama (tužbe radi kredita u švicarskim francima, spajanje općinskih sa prekršajnim sudovima, pandemija COVID-19, tužbe radi isplate u radnim sporovima). Do smanjenja PVR-a dolazi u 2022. godini. Je li održavanje ročišta na daljinu utjecalo na brže rješavanje predmeta ili je u pitanju nešto drugo, svakako je tema za neki drugi radi.

III. REAKCIJE NA POJAVU IZVANREDNIH SITUACIJA

Iznenadna pojava virusa COVID-19 uvelike je utjecala na cjelokupno društvo, ekonomiju, gospodarstvo, pa tako i na pravosudni sustav u Republici Hrvatskoj. S obzirom da se radilo o virusu za koji se smatralo da se vrlo brzo širi među ljudima te je veoma zarazan, svi su morali poduzeti odgovarajuće radnje radi sprečavanja širenja zaraze. Prvenstveno bilo je potrebno ograničiti broj ljudi u prostorijama te osigurati da svi održavaju propisan razmak, a potom je Stožer civilne zaštite RH donio niz odluka kojim je obustavio rad u gotovo svim djelatnostima. Ona najstroža mjera koja je bila određena svakako je mjera kojom je zabranjeno napuštanje mjesta prebivališta i stalnog boravka u Republici Hrvatskoj.[33] U ovom dijelu rada objasnit ću reakciju pojedinih državnih tijela te organizacija na cjelokupnu situaciju s pandemijom COVID-19 te potresom koji je prvo zadesio Grad Zagreb i okolicu te potresom koji je zadesio Sisak, Petrinju, Glinu i okolna mjesta.[34]

A. REAKCIJA VLADE REPUBLIKE HRVATSKE

U vrijeme izvanrednih okolnosti, vlast je morala zadrijeti u pojedina temeljna ljudska prava i slobode zajamčene Ustavom Republike Hrvatske (dalje u tekstu: Ustav RH)[35], a kako bi se spriječilo širenje izuzetno zarazne bolesti koja je svakim danom uzimala sve više maha. Što se tiče izvanrednih događaja, ustavi pojedinih država, kao što su Portugal, Španjolska i Grčka, u svojim odredbama detaljno su uredili ustavna pravila za postupanje u izvanrednim situacijama, dok ustavi većina država sadrže malo ili uopće ne sadrže pravila za hitne nadležnosti i ovlasti.

[33] Odluka o zabrani napuštanja mjesta prebivališta i stalnog boravka u Republici Hrvatskoj („Narodne novine“, br. 35/20.) od 23. ožujka 2020. kojom se, s obzirom da na pojedinim područjima postoji znatno povećani rizik od prijenosa bolesti COVID-19, zabranjuje napuštanje mjesta prebivališta i stalnog boravka, a kako bi se smanjila mogućnost daljnjeg širenja bolesti. (https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/41376#sije%C4%8Danj2020; pristup stranici 15.01.2023.)

[34] v. i Uzelac, Alan op. cit. (bilj. 3)

[35] Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14), dalje u tekstu Ustav RH

Umjesto toga, oni ustanovljavaju pravila koja omogućavaju brže donošenje odluka u parlamentu kad god je to potrebno.[36]

Odredbom članka 17. stavak 1. Ustava RH je propisano da u doba ratnog stanja ili neposredne ugroženosti neovisnosti i jedinstvenosti države, te velikih prirodnih nepogoda pojedine slobode i prava zajamčena Ustavom mogu se ograničiti. Osim navedenog, Ustav RH kao izvanrednu situaciju prepoznaje i nemogućnost tijela državne vlasti da redovito obavljaju svoje ustavne dužnosti (članak 101. stavak 2. Ustava RH). Dakle, Ustav RH kao izvanredne situacije prepoznaje doba ratnog stanja, neposrednu ugroženost neovisnosti i jedinstvenosti države, velike prirodne nepogode te razdoblja kada tijela državne vlasti ne mogu redovito obavljati svoje ustavne dužnosti. Uz to, Ustav RH svojim odredbama u takvim situacijama uređuje nadležnost i ovlast pojedinih državnih tijela.

Iz navedenog proizlazi kako Hrvatska ima Ustavom predviđene mogućnosti uređenja izvanrednih stanja. Međutim, ipak se umjesto toga posegnulo za odredbama Zakona o sustavu civilne zaštite[37] te se na taj način donijelo niz odluka koje su uređivale postupanje ljudi i državnih tijela za vrijeme pandemije. Tako je u Republici Hrvatskoj osnovan Stožer civilne zaštite koji je donosio sve odluke koje se odnose na postupanje ljudi i tijela tijekom pandemije. Svaka odluka bilo kojeg državnog tijela donesena za vrijeme pandemije, morala je biti u skladu sa odlukom Stožera civilne zaštite: održavanje propisanog razmaka, ograničenje broja osoba u prostorijama, obvezno korištenje maski za lice, postavljanje mjesta sa sredstvima za dezinfekciju ruku i sl. Kako se virus COVID-19 sve više širio, kako je bilo sve više zaraženih, to su mjere Stožera postale sve strože i sve više su utjecale na pojedina temeljna ljudska prava.

[36] Nastić, Maja, Odgovor države na bolest COVID-19: na primjerima Hrvatske i Srbije, 10. studenoga 2020., Pravni vjesnik, VOL. 36 NO. 3-4 (2020), https://doi.org/10.25234/pv/11003 pristupljeno 20.01.2023., str. 71.
[37] Zakon o sustavu civilne zaštite (NN 82/2015, 118/2018, 31/2020)

U tom smislu, počelo se postavljati pitanje ustavnosti i zakonitosti odluka Stožera, pa je podneseno više ustavnih tužbi Ustavnom sudu Republike Hrvatske.

B. REAKCIJA MINISTARSTVA PRAVOSUĐA I UPRAVE

Reagirajući na pandemijske izazove, ministar pravosuđa i uprave Dražen Bošnjaković donio je Preporuke za prevenciju prenošenja i suzbijanje epidemije COVID-19, objavljenu dana 17. ožujka 2020.[38], a koje obuhvaćaju sljedeće mjere:

1. pravosudna tijela nastavljaju s radom te provode sve hitne postupke i radnje uz odgovarajuću sigurnosnu kontrolu,
2. rasprave i druge radnje koje nisu hitne odgađaju se na vrijeme od 14 dana,
3. zaposlenima se omogućava rad od kuće na poslovima na kojima je to moguće te
4. valja provoditi elektroničku komunikaciju u radu sa strankama i svim sudionicima postupka gdje god je to moguće.

Na konferenciji za novinare održanoj dana 26. ožujka 2020.[39] ministar Bošnjaković odgovorio je na nekoliko pitanja koja se odnose na rad sudova u vrijeme pandemije, uzimajući u obzir razoran potres koji je pogodio Grad Zagreb 11. ožujka 2020. Tijekom konferencije, dotaknuo se nekoliko tema o funkcioniranju pravosudnog sustava kao što je održavanje ročišta i rad sudova, stanje zgrada sudova nakon razornog potresa u ožujku 2020., stanje zatvorskog sustava, komunikacija sudova sa odvjetnicima i djelatnicima sudova, digitalizacija. Osim toga, ministar Dražen Bošnjaković je 26. ožujka 2020. sudjelovao i u emisiji HRT-a „Tema dana“ u kojoj je također odgovarao na identična pitanja kao i na konferenciji za novinare održane istog

[38] Ministarstvo pravosuđa i uprave RH, Preporuke za prevenciju prenošenja i suzbijanje epidemije novim koronavirusom (SARS-CoV-2) bolesti (COVID-19), https://mpu.gov.hr/vijesti/preporuke-za-prevenciju-prenosenja-i-suzbijanje-epidemije-novim-koronavirusom-sars-cov-2-bolesti-covid-19/21707; pristupljeno 28.06.2023.

[39] Ministarstvo pravosuđa i uprave RH, Ministar Bošnjaković - pitanja novinara o funkcioniranju pravosuđa u vrijeme potresa i COVID-19, https://www.youtube.com/watch?v=K-pzSk2FUV4; https://mpu.gov.hr/vijesti/ministar-bosnjakovic-odgovarao-na-pitanja-novinara-o-funkcioniranju-pravosudja-u-vrijeme-potresa-i-covid-19/21726; pristupljeno 15.01.2023.

dana[40]. U ovom dijelu rada istaknut ću samo važnije teme iznesene u navedenoj konferenciji, a koje se odnose na temu ovog rada.

U odnosu na prvu točku preporuke, ministar Dražen Bošnjaković je istaknuo kako se svi postupci odgađaju, osim onih koji se smatraju hitnima (zaštita prava maloljetnika, postupci s elementima nasilja…). Što se tiče komunikacije sudova i odvjetnika, te djelatnika unutar sudova, ističe kako se ona odvija u elektroničkom obliku upravo radi sprečavanja fizičke komunikacije, boravka u istim prostorijama, a sve u svrhu sprečavanja širenja virusa COVID-19. Osim toga, ministar je istaknuo kako neki suci obavljaju svoje radne zadatke i kod kuće.

Posebno važno pitanje koje se pojavilo tijekom konferencije, ali i u emisiji „Tema dana“, svakako je bilo pitanje rokova, kako zastarnih, tako i prekluzivnih. U tom smislu, ministar Dražen Bošnjaković je naveo kako imaju u vidu donošenje zakona koji bi mogao riješiti problem tijeka rokova u ovakvim izvanrednim situacijama. Dakle, u jednom zakonu pobrojali bi sve zakone koji imaju prekluzivne rokove te bi jednom generalnom odredbom rekli da se ti prekluzivni rokovi na određeno vrijeme produžavaju. Nešto slično je bio učinio Europski sud za ljudska prava. Takav zakon bio bi ograničenog roka trajanja.[41]

U istoj emisiji pojavilo se pitanje pozitivnog i negativnog utjecaja pandemije na pojedine sudske predmete u tijeku[42], te da li se građani zbog odgoda ročišta, smanjenog postupanja sudova te nedostupnosti odvjetnika dovode u nepovoljniji položaj u pogledu ostvarivanja svojih prava. Ministar Dražen Bošnjaković istaknuo je kako već dulji niz godina rade na izgradnji sustava elektroničke komunikacije između sudova i odvjetnika putem kojeg

[40] YouTube kanal Ministarstva pravosuđa RH, Ministar Bošnjaković o utjecaju COVID-19 i potresa u Zagrebu na pravosuđe, Tema dana HRT1 26.03.2020, https://www.youtube.com/watch?v=l70O2VFKl4A; pristupljeno 15.01.2023.
[41] Ibid., 4:32-4:46 min.
[42] U tom smislu, voditeljica emisije „Tema dana“ imala je u vidu utjecaj pandemije i odgoda ročišta u kapitalnim i medijski popraćenim sudskim predmetima u kojima i onako stalno dolazi do odgode ročišta ili pak donošenja odluka.

se mogu poduzimati razne radnje pred sudom. Tako je u 2020. godini počela sve veća i veća upotreba sustava elektroničke komunikacije.

Dakle, reakcija Ministarstva pravosuđa i uprave na početku pandemije bila je preporuka odgode postupanja u svim sudskim postupcima koji se ne smatraju hitnima. Nadalje, poticala se digitalizacija cjelokupnog pravosudnog i upravnog sustava, od sudova, zatvora pa sve do tijela državne uprave. U tom smislu došlo je do oživljavanja tzv. sustava e-komunikacije te korištenja raznih platformi za održavanje sastanaka na daljinu. Mogli bi reći da je upravo sama pandemija izazvala bujicu ideja za digitalizaciju cjelokupnog pravosudnog sustava; bila je svojevrstan poziv na buđenje i uređenje pravosudnog sustava koji bi priličio 21. stoljeću.

C. REAKCIJA SUDOVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Postupajući u skladu s odlukama koje je donosio Stožer i preporukama koje je donijelo Ministarstvo uprave Republike Hrvatske[43], predsjednik VSRH donio je Odluku o preventivnim mjerama i procedurama za rad sudova (dalje u tekstu: Odluka)[44]. Iz točke I. Odluke proizlazi kako je ista donesena zbog uvođenja preventivnih mjera i nužnih postupanja u VSRH zbog pojave pandemije uzrokovane korona virusom COVID-19 i određivanja zaposlenika koji će koordinirati poslovanje suda u tom razdoblju. Tako je predsjednik VSRH imenovao koordinatore u VSRH s naznakom organizacijskih jedinica čiji su voditelji. Navedenom Odlukom koordinatori su bili dužni u razdoblju od 19. ožujka 2020. pa do 19. travnja 2020. urediti poslovanje svih unutarnjih pisarnica i ostalih službi u VSRH, a radi lakšeg izvršenja svih preporuka Vlade RH i Stožera civilne zaštite za vrijeme trajanja pandemije.

[43] Preporuka Ministarstva uprave RH za rad državnih tijela uprave u vezi s pojavom koronavirusa COVID-19 od 13. ožujka 2020. KLASA: 011-02/20-01/76, URBROJ: 515-01/1-20-1, Preporuka Ministarstva pravosuđa od 13. ožujka 2020. KLASA: 710-01/20-01/135, URBROJ: 514-04-02-/1-20-01.
[44] Odluka o preventivnim mjerama i procedurama za rad suda, broj: Su-IV-125/2020-11 od dana 19. ožujka 2020., Vrhovni sud RH, str. 1.

Osim toga, Odlukom je naloženo voditeljima svim organizacijskih jedinica da internim odlukama odrede i izrade popise sudaca i ostalih djelatnika koji će obavljati nužne poslove, a kako bi se osiguralo kontinuirano poslovanje suda u smanjenom opsegu. Na taj način sačinjen je raspored rada „nužnih djelatnika“[45] koji su se razmjenjivali po kriterijima nužnosti. Također, detaljno je uredio pitanje čišćenja i dezinfekcije radnog prostora suda: svakodnevno dežurna čistačica, dezinfekcija svih površina u radnim prostorijama suda dva do tri puta u smjeni, dezinfekcija toaleta, nabava higijenskih sredstava (dezinfekcijska sredstva na bazi alkohola, zaštitne rukavice, maske za lice, kante za papirnate ubruse i sl.) itd.

Kako pandemija virusa COVID-19 nije jenjavala, tako je predsjednik VSRH dana 2. studenog 2020. donio Uputu o mjerama za sprječavanje širenja epidemije bolesti COVID-19 uzrokovane virusom SARS-CoV-2 i organizaciji rada prvostupanjskih i drugostupanjskih sudova za vrijeme trajanja pandemije, broj: Su-IV-315/2020-1. Navedenom uputom predsjednik VSRH iznio je dva modela rada sudova, model A i model B, a koji model će sudovi odabrati, ovisilo je o razvoju epidemiološke situacije. Osim toga, iznio je mjere kojima se sprječava širenje epidemije virusa COVID-19 te kojih mjera su se sudovi morali pridržavati uz sve opće protuepidemijske mjere i preporuke koje je objavio HZJZ. Tako su navedene mjere kojima bi se osiguralo poštivanje fizičke udaljenost od 2 metra, imenovanje koordinatora za

[45] „Kriterij nužnosti:
- djelatnici – čija je prisutnost na radu neophodna za obavljanje pojedine vrste posla (npr. hitni kazneni predmeti, hitni predmeti u Uredu predsjednika, organizacija rada sudskih pisarnica i ostalih pomoćnih i tehničkih službi, organizacija rada financijsko materijalnih poslova i nabave),
- djelatnici – kojima se može osigurati rad od kuće (povezivanje na mailbox službene elektroničke pošte i preusmjeravanje pošte i spisa predmeta putem elektroničke pošte),
- djelatnici – koji stanuju u blizini radnog mjesta te ne moraju koristiti javni prijevoz za dolazak na posao,
- djelatnici – koji mogu privatnim automobilom dolaziti na posao uz osiguranje parkirnog mjesta.“

Točka II. Odluke o preventivnim mjerama i procedurama za rad suda, broj: Su-IV-125/2020-11 od dana 19. ožujka 2020., Vrhovni sud RH, str. 2.

zaštitu od bolesti COVID-19, organiziranje radnog vremena i rada sudaca i sudskih službenika, rad sa strankama i sl.[46]

Općinski sudovi su uglavnom tijekom 2020. godine odgađali ročišta (osim onih hitnih) te obavijestili stranke da u određenom vremenskom periodu neće primati stranke.

D. REAKCIJA HRVATSKE ODVJETNIČKE KOMORE

Osim Ministarstva pravosuđa i uprave, i drugi akteri pravosudnog sustava su reagirali na cjelokupnu situaciju izazvanu pandemijom COVID-19 i potresima tijekom 2020. godine. Tako je Hrvatska odvjetnička komora (dalje u tekstu: HOK) izradila Nacrt prijedloga Zakona o interventnim mjerama na području sudskih i upravnih postupaka zbog epidemije COVID-19. Navedeni nacrt predlaže da se za sudske i upravne postupke donesu mjere usmjerene na sprečavanje širenja COVID-19, zaštitu zdravlja i života ljudi, izvršenje prava i obveza, te osiguranje djelovanje sudova, drugih državnih tijela te tijela jedinica lokalne i područne samouprave. Između ciljeva koji bi se trebali postići donošenjem takvog zakona navodi se i omogućavanje zadržavanja tijeka procesnih rokova u postupcima koji se zbog pandemije bolesti ne mogu voditi kao i zadržavanje tijeka svih materijalnih prekluzivnih rokova jer je, zbog ograničavanja koronavirusne bolesti, ali i drugih državnih mjera, pojedincima onemogućeno učinkovito korištenje njihovih prava.[47]

Kako ne bi došlo do zloupotrebe mjera iz navedenog HOK-ovog nacrta, one bi imale ograničeno djelovanje, do prestanka razloga za njih, a najdulje do l. lipnja 2020. Dan prestanka razloga za primjenu privremenih interventnih mjera odredio bi se odlukom Vlade Republike

[46] Više o tome vidi Uputu o mjerama za sprječavanje širenja epidemije bolesti COVID-19 uzrokovane virusom SARS-CoV-2 i organizaciji rada prvostupanjskih i drugostupanjskih sudova za vrijeme trajanja pandemije, broj: Su-IV-315/2020-1 od 02. studenog 2020. https://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/2020dok/Priopcenja/Upute%20o%20mjerama%20za%20sprje%C4%8Davanje%20%C5%A1irenja%20epidemije%20bolesti%20COVID-19%20od%202.11.pdf; pristupljeno 29.06.2023.

[47] Prijedlog Nacrta Zakona o interventnim mjerama na području sudskih i upravnih postupaka zbog epidemije bolesti koronavirusa COVID-19, Hrvatska odvjetnička komora, ožujak 2020., str. 4.

Hrvatske koja bi se objavila u Narodnim novinama. Predloženi zakon obuhvaćao bi mjere koje se odnose na prekid tijeka rokova, način rada sudova, mogućnost sudjelovanja okrivljenika u kaznenom postupku putem audio-video uređaja, mjere na području upravnih postupaka koje bi također omogućile prekid rokova čime se uspostavlja pravna podloga za ograničeno poslovanje državnih tijela i drugih upravnih tijela, prestanak tijeka zateznih kamata u sudskim i upravnim postupcima i sl.

Najvažnije pitanje iz predloženog nacrta zakona svakako je pitanje rokova. Naime, zbog potresa koji je zadesio Grad Zagreb u ožujku 2020. određen broj odvjetnica i odvjetnika nije bio u mogućnosti pristupiti u svoje urede i uredno obavljati poslove, koji između ostalog obuhvaćaju poduzimanje određenih radnji u sudskim postupcima koje su vezane uz određene zakonske i/ili sudske rokove. Upravo zato je člankom 3. Nacrta prijedloga Zakona u stavku 1. predviđeno da za vrijeme važenja ovog Zakona ne teku rokovi o kojima ovisi ostvarivanje prava stranaka u sudskim postupcima. Također ne teku rokovi u sudskim postupcima osim u pravnim stvarima iz članka 5. ovog Zakona, dok je stavkom 2. propisano da za vrijeme važenja ovog Zakona ne teče rok za podnošenje ustavne tužbe. Hitnim postupcima smatrali bi se kazneni postupci vezani uz određivanje i ukidanje pritvora te istražnog zatvora kao i svi drugi sudski postupci koji su posebnim propisom utvrđeni hitnim.[48]

HOK-ov nacrt dotaknuo se i uređenja rada sudova te komunikacije sudova, odvjetnika i stranaka pa je tako predviđeno da za vrijeme trajanja važenja zakona sudovi neće primati stranke niti održavati rasprave osim u onim postupcima koji se smatraju hitnima. Osim toga, sama komunikacija između sudova i stranaka odvijala bi se putem pošte ili elektroničkim putem obzirom ne bi bila moguća predaja niti preuzimanje podneska na sudu. Radi sprečavanja širenja

[48] Obzirom ne možemo odmah predvidjeti svaku situaciju, u odnosu na hitne postupke predmetnim Nacrtom prijedloga Zakona HOK je predvidjela da bi se o pojedinim postupci koji se smatraju hitnima predsjednik suda mogao odlučiti da isto nije hitan na temelju prijedloga suca pojedinca, predsjednika vijeća, stranaka uzimajući u obzir sve okolnosti konkretnog predmeta te poštujući mjere nadležnih tijela donesenih zbog sprečavanja širenja epidemije bolesti COVID-19.

zaraze virusa COVID-19, navedenim zakonom bila bi predviđena mogućnost da raspravni sudac može na raspravi ograničiti ili privremeno, djelomično ili u cijelosti isključiti javnost s rasprave.

E. REAKCIJA DRUGIH EUROPSKIH DRŽAVA

Pandemija izazvana virusom COVID-19 zahvatila je cijeli svijet pa su i europske države morale organizirati rad svih državnih tijela u novim okolnostima balansirajući između zaštite života i zdravlja ljudi te osnovnih ljudskih prava zajamčenih Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i sloboda. U ovom dijelu teksta, u kratkim crtama izložit će se način na koji su pojedine europske države organizirale i prilagodile rad sudova novonastalim okolnostima.[49]

Većina europskih država dotaknula se pitanja tijeka rokova, kako onih zakonskih, tako i sudskih, a neke su donijele i odluke kojima se izravno utjecalo na tijek rokova. Tako je Austrija odredila vremenski period u kojem su postupovni rokovi koji teku ili su tek počeli teći bili prekinuti te su nastavili teći na određeni datum koji se mogao produžiti odlukom ministarstva pravosuđa. Na početku pandemije, u Austriji je bio privremeno ograničen rad suda, kao i zabrana provedbe usmenih rasprava. Međutim, viši zemaljski sud je mogao na zahtjev jedne od stranaka odrediti provođenje rasprave i donošenje odluke u pravnoj stvari ako se tijekom prekida trebaju provesti procesne radnje koje su nužne radi otklanjanja opasnosti za život i zdravlje, slobodu i sigurnost ili za sprječavanje značajne i nenadoknadive štete stranci u postupku.[50] Kako bi se spriječio zastoj u rješavanju predmeta, austrijski zakonodavac je donio novi zakon s ograničenim učinkom koji je propisivao održavanje usmenih rasprava i saslušanja pomoću tehničkih uređaja, ali uz suglasnost stranaka. Osim toga, austrijski zakonodavac se dotaknuo i tehničkih smetnji za pristup ročištu na daljinu koji bi onemogućili stranci

[49] Više o tome kako su europske i svjetske države reagirale na pojavu pandemije COVID-19 v. Krans, Bart; Nylund, Anna (ur.) Civil Courts Coping with COVID-19, Hag, 2021.
[50] Maganić, Aleksandra Građanskopravno pravosuđe za vrijeme pandemije COVID-19 u: Okrugli stol Primjena prava za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 (2021 ; Zagreb), Primjena prava za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 : okrugli stol održan 21. i 22. siječnja 2021. / uredio Jakša Barbić, str. 234.-255.

uključivanje ročištu. U tom smislu, austrijski zakonodavac je odredio da se takve smetnje ne smiju stavljati na teret stranaka.

Pojavom virusa COVID-19 u Sloveniji, došlo je do potpunog zatvaranja sudova, a što je moglo biti održivo samo kratko vrijeme. Pravna osnova u Sloveniji koja se odnosi na djelovanje sudova u izvanrednim okolnostima kao što su prirodne katastrofe i epidemije velikih razmjera navedena je u članku 83.a Zakona o sudovima (Zakon o sodiščih). Izvanredne mjere može odrediti predsjednik Vrhovnog suda, na prijedlog ministra pravosuđa, a mogu trajati najdulje dva mjeseca (ali se novom uredbom mogu produžiti).[51] Nadalje, Slovenija je dana 20. ožujka 2020. donijela Zakon o privremenim mjerama u sudskim, upravnim i drugim javnopravnim stvarima radi štetnog suzbijanja širenja SARS-CoV-2 (COVID-19)[52] kojim je određeno da mjere utvrđene ovim zakonom i sve druge mjere poduzete na temelju ovoga zakona vrijede dok se odlukom Vlade ne utvrdi da su prestali razlozi za te mjere, a najdulje do 1. srpnja 2020. godine. Osim toga, Zakon je uredio pitanje rokova (materijalnih i procesnih) pa je tako odredio da rokovi za podnošenje tužbe te procesni rokovi u sudskom postupku, miruju od 29. ožujka 2020., osim u sudskim stvarima koje su utvrđene kao hitno. Zanimljivo je da je slovenski Zakon o parničnom postupku[53] i prije pandemije predviđao sustav e-dostave sudskih spisa kao i e-podnošenje. Međutim, navedeno nije bilo provedeno u svim građanskim postupcima, već samo određenim.[54] Osim toga, slovenski ZPP je i prije pandemije COVID-19 predviđao provođenje videokonferencija tijekom postupka, ali praksa je bila dosta restriktivna po tom pitanju.

[51] Galič, Aleš Coping with an Outdated and Rigid Civil Procedure in the Era of Covid-19 The Experience of Slovenia, str. 174. u: Krans, Bart; Nylund, Anna (ur.) Civil Courts Coping with COVID-19, Hag, 2021., str. 173.-178.

[52] Zakon o začasnih ukrepih v zvezi s sodnimi, upravnimi in drugimi javnopravnimi zadevami za oblvadovanje širenja nalezljive bolezni SARS-CoV-2 (COVID-19) (Uradni list RS, br. 36/20 - nastavku teksta: ZZUSUDJZ).

[53] Zakon o pravdnem postopku (Uradni list RS, št. 73/07 – uradno prečiščeno besedilo, 45/08 – ZArbit, 45/08, 111/08 – odl. US, 57/09 – odl. US, 12/10 – odl. US, 50/10 – odl. US, 107/10 – odl. US, 75/12 – odl. US, 40/13 – odl. US, 92/13 – odl. US, 10/14 – odl. US, 48/15 – odl. US, 6/17 – odl. US, 10/17, 16/19 – ZNP-1, 70/19 – odl. US, 1/22 – odl. US in 3/22 – ZDeb).

[54] Brojni odvjetnici su uporno lobirali protiv uvođenja učinkovite e-uručenja sudskih spisa i e-podnošenja svojih podnesaka u Sloveniji. Vjerojatno je to iznenađujuće za promatrača sa strane, ali ne i za one koji znaju kako je mnogim odvjetnicima u Sloveniji omiljen alat izbjegavanje dostave sudskih dokumenata kao taktika odugovlačenja. - op.cit. (bilj. 51) str. 176.

Postojeći zakonski okvir, koji je postojao za izvanredne okolnosti, poput pandemije, bio je, a i danas je, neadekvatan. Temelji se na rigidnom pristupu "sve ili ništa".[55] Stoga su se u Sloveniji nadali da će pandemija COVID-19 dovesti do fleksibilnijeg sudskog postupka.

Prvotna reakcija Njemačke na pojavu pandemije COVID-19 je bilo donošenje Zakona o ublažavanju posljedica pandemije Covid-19 u privatnom, stečajnom i kaznenom postupku od 27. ožujka 2020.[56] Na početku pandemije, njemački zakonodavac nije dirao odredbe Zakona o građanskom postupku (dalje u tekstu: ZGP)[57] osim jedne izmjene u 2020. godini koja se odnosila na ovršne postupke. Očigledno se smatralo da je ZGP već sada dovoljno fleksibilan: čak i u predmetima u kojima je potrebna usmena rasprava, članak 128.a ZGP-a predviđa mogućnost video i audio prijenosa dopuštajući sudjelovanje stranaka, njihovih odvjetnika i savjetnika na daljinu, ali također svjedoka i sudskih vještaka.[58] Nadalje, u Njemačkoj je bilo dosta slučajeva kada su se građani i trgovačka društva protivili pojedinim zakonima ili mjerama koje su imale za cilj suzbiti pandemiju COVID-19, pa su tužbama tražili od suda da ukidaju takve mjere. Unatoč cjelokupnoj situaciji, njemački sudovi su nastojali provoditi postupke ili održati barem minimalnu razinu rada za rješavanje hitnih stvari, zaštitu vladavine prava, te kako bi pružili odgovarajuća pravna sredstva strankama u parnici. Što se tiče korištenja informacijske tehnologije, sudovi baš i nisu otvoreni korištenju iste. Suci su uglavnom radili od kuće te su radije odgađali ročišta koja nisu smatrana hitnima. Zaključno, u Njemačkoj odvjetnici, suci, njemačka ministarstva pravosuđa i akademski stručnjaci smatraju da se s digitalizacijom treba pozabaviti odmah i energično. U srpnju 2020. službena radna skupina od više od 40 sudaca sa svih instanci predstavila je rad o 'Modernizaciji građanskog postupka'. Glavni prijedlozi

[55] Ibid., str. 174.
[56] Gesetz über Maßnahmen im Gesellschafts-, Genossenschafts-, Vereins-, Stiftungs- und Wohnungseigentumsrecht zur Bekämpfung der Auswirkungen der COVID-19-Pandemie – https://dejure.org/corona-pandemie (pristupljeno: 23.08.2023.)
[57] Zivilprozessordnung, In der Fassung der Bekanntmachung vom 05.12.2005 (BGBl. I S. 3202, ber. 2006 I S. 431, 2007 S. 1781) zuletzt geändert durch Gesetz vom 22.02.2023 (BGBl. I S. 51) m.W.v. 01.03.2023.
[58] Hau, Wolfgang Covid-19, Civil Justice 2020 and German Courts 2021?, str. 93. u: Krans, Bart; Nylund, Anna (ur.) Civil Courts Coping with COVID-19, Hag, 2021., str. 93.-102.

uključuju sljedeće: stvaranje novog 'online sudskog portala' za građane i daljnje poboljšanje elektroničke komunikacije između odvjetnika i sudova; uvođenje ubrzanog online postupka za potrošačke sporove do 5.000,00 eura; intenzivnije korištenje informacijske tehnologije u provođenju video rasprava, zapisnika rasprava, utvrđivanja bitnih činjenica predmeta i izvođenja dokaza; pa čak i neke eksperimentalne primjene umjetne inteligencije u pogledu odluka o troškovima. Na posljednjem sastanku održanom krajem studenog 2020., Konferencija njemačkih ministara pravosuđa (Länder i Federacije) primila je na znanje ove prijedloge i odlučila nastaviti s ovim radom. Sredinom prosinca 2020. već su postali vidljivi prvi rezultati, odnosno nacrt zakona o proširenju elektroničke komunikacije sa sudovima.[59]

F. ZAKLJUČNO

Mišljenja sam da je Nacrt prijedloga Zakona koji je predstavila HOK krenuo u dobrom smjeru. Naime, bolest kao što je virus COVID-19 i elementarna nepogoda kao što je potres koji je zadesio prvo područje Grada Zagreba i okolice, a krajem 2020. godine i područje Siska, Gline, Petrinje i okolice, pokazali su nam koliko je život i svijet oko nas nepredvidljiv. U bilo kojem trenutku možemo se naći u izvanrednoj situaciju za koju u konkretnom trenutku nemamo rješenje.[60] Iako je svaka nova potencijalna izvanredna situacija individualna i možda bi zahtijevala drugačiju reakciju od ove kakvu je izazvala pandemija COVID-19, postojanje zakonskog okvira i te kako je nužno kako bi se izbjegle veće posljedice, ali i očuvala temeljna ljudska prava zajamčena čl. 6. EKLJP-a.[61] U srpnju 2022. godine stupile su na snagu izmjene i dopune ZPP-a u odnosu na održavanje ročišta na daljinu te je temeljem tih izmjena i dopuni u

[59] Ibid. str. 100.

[60] Reakcija navedenih aktera pravosudnog sustava svakako nije bila unificirana te možemo reći da je bila i zakašnjela. Osim toga, sudovi su imali slobodu svaki za sebe donositi odluke na koji način će postupati tijekom pandemije COVID-19, što svakako ide na štetu pravnoj sigurnosti, a na što se u izvanrednim okolnostima mora paziti.

[61] Pravosuđe se sada suočilo sa zdravstvenom krizom, ali nitko ne može jamčiti da se to neće ponoviti, stoga je nužno odlučiti o postojanju trajnih rješenja koja će osigurati rad sudova, pristup sudu i poštivanje osobnih prava. – Sessa, Đuro Sudovi u uvjetima pandemije i prava na pošteno suđenje, str. 226.-227. u: Okrugli stol Primjena prava za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 (2021 ; Zagreb), Primjena prava za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 : okrugli stol održan 21. i 22. siječnja 2021. / uredio Jakša Barbić, str. 223.-231.

siječnju 2023. godine stupio na snagu poseban pravilnik kojim je održavanje ročišta na daljinu detaljnije uređeno.[62]

[62] Vidi *infra* pod VI. BUDUĆNOST ODRŽAVANJA ROČIŠTA NA DALJINU, A. ZAKONODAVNI OKVIR

IV. POJEDINA NAČELA PARNIČNOG POSTUPKA I IZVANREDNE SITUACIJE

Parnični postupak počiva na načelima koja služe kao osnovne smjernice za provođenje procesnih aktivnosti. Načela su direktive, smjernice, misli vodilje, putokazi, osnovna pravila, postulati za rad usmjereni određenom cilju[63], a cilj parničnog postupka je pružanje pravne zaštite ugroženim i povrijeđenim subjektivnim građanskim pravima. Upravo zato su osnovna načela parničnog postupka implementirana u Zakon o parničnom postupku i služe kao svojevrsna ravnoteža te se kao takva moraju poštivati. Pojava izvanrednih situacija kao što je pandemija izazvana virusom COVID-19 te potres u ožujku i prosincu 2020. godine, pokazali su nam da u svakom trenutku može doći do poremećaja ravnoteže i života na koji smo naviknuli. Kako su izvanredne situacije utjecale na ostvarenje pojedinih načela, prikazat ću niže u tekstu.

A. NAČELO USTAVNOSTI I ZAKONITOSTI

Pravila po kojima moraju postupati sudovi i ostali procesni subjekti prilikom ostvarenja glavne svrhe parničnog postupka, sadržana su u Zakonu u o parničnom postupku.[64] Ono što je vrlo važno da odluke koje donose sudovi u parničnom postupku, moraju biti pravilne i na zakonu temeljene. U tom smislu valja uzeti u obzir odredbu članka 115. stavka 3. Ustava Republike Hrvatske kojom je propisano da sudovi sude na temelju Ustava, zakona, međunarodnih ugovora i drugih važećih izvora prava. Naravno, ne smijemo ni izostaviti odredbu članka 5. stavka 1. Ustava Republike Hrvatske kojom je propisano da u Republici Hrvatskoj zakoni moraju biti u suglasnosti s Ustavom, a ostali propisi i s Ustavom i sa zakonom.

[63] Triva Siniša; Dika Mihajlo Građansko parnično procesno pravo; VII. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, 2004., str. 114.
[64] SL SFRJ 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, i NN 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22

Kao što je u uvodnom dijelu navedeno, provođenjem parničnog postupka pruža se pravna zaštita ugroženim i povrijeđenim subjektivnim pravima, te prilikom odlučivanja sudovi primjenjuju i materijalno pravo. Stoga, kako bi došlo do pravilne i zakonite primjene materijalnog prava, potrebno je da se radnje suda i ostalih procesnih subjekata temelje na zakonu. Zakon o parničnom postupku uređuje cijeli parnični postupak: pokretanje parničnog postupka (eventualno provođenje nekih drugih postupaka prije podnošenja tužbe, sadržaj i izgled tužbe), tijek parničnog postupka (pripremna ročišta, glavna rasprava, zaključenje glavne rasprave i donošenje odluke prvostupanjskog suda), kao i postupanje sudova po pravnim lijekovima (žalba, prijedlog za dopuštenje revizije, revizija). Obzirom se u ovom radu isključivo fokusiramo na postupanje sudova za vrijeme izvanrednih situacija, u ovom dijelu rada dotaknut ću se mogućnosti koje predviđa Zakon o parničnom postupku, a koja se mogu primijeniti na konkretnu situaciju.

Ranije u tekstu ovog rada istaknuto je kako je uputa Ministarstva pravosuđa bila ta da se odgodi postupanje u svim onim postupcima koji se ne smatraju hitnima i to na 14 dana. Međutim, nije bio donesen poseban propis kojim bi se uredio tijek rokova, bilo zakonskih, bilo sudskih, bilo zastarnih; hoće li teći rokovi, hoće li doći do zastoja tijeka roka, hoće li doći do prekida. U tijeku su tek bile rasprave o mogućem donošenju zakona kojim bi se uredila postupanja u ovakvim izvanrednim situacijama. Kao što je ranije izneseno, sudovi su uglavnom sami donosili odluke hoće li obustaviti u cijelosti rad ili samo djelomično. Ono što je važno za istaknuti za parnični postupak u Republici Hrvatskoj je to da Zakon o parničnom postupku predviđa mogućnost odgode ročišta, prekid i zastoj postupka.

Tako ZPP određuje da sud može odgoditi ročište kad je to potrebno radi izvođenja dokaza ili kad za to postoje drugi opravdani razlozi, te će u pravilu prisutnima odmah priopćiti mjesto

i vrijeme novog ročišta.[65] Međutim, odredbama Zakona o parničnom postupku nije uređeno pitanje tijeka rokova u slučaju odgode ročišta pa je za pretpostaviti da odgoda ročišta nema nikakav utjecaj na tijek rokova te da oni teku i dalje.[66] Kao sredstvo kojim se privremeno zaustavlja aktivnost u parnici je svakako prekid postupka. Ono ima za cilj da privremeno gotovo sasvim zaustavi razvoj parnice zbog zakonom predviđene objektivne spriječenosti suda ili neke stranke da u njoj aktivno sudjeluje, sve dok se ponovno ne uspostavi procesna ravnoteža koja će svim subjektima omogućiti normalnu aktivnost.[67] Slučajevi u kojima dolazi do prekida postupka su:

1) kad stranka umre,

2) kad stranka izgubi parničnu sposobnost a nema punomoćnika u toj parnici,

3) kad zakonski zastupnik stranke umre ili prestane njegovo ovlaštenje za zastupanje, a stranka nema punomoćnika u toj parnici,

4) kad stranka koja je pravna osoba prestane postojati odnosno kad nadležno tijelo pravomoćno odluči o zabrani rada,

5) kad nastupe pravne posljedice otvaranja stečajnog postupka,

6) kad se stranka nađe na području koje je zbog izvanrednih događaja (poplava i sl.) odsječeno od suda,

7) kad zbog rata ili drugih uzroka prestane rad u sudu,

8) kad je to drugim zakonom određeno.[68]

[65] Članak 116. stavak 1. i stavak 2. Zakona o parničnom postupku
[66] U tom smislu možemo primijeniti uobičajenu izreku: „…ako zakonom nije drugačije predviđeno/određeno.“.
[67] Triva Siniša; Dika Mihajlo, op. cit. (bilj. 63), str. 557.
[68] Članak 212. ZPP-a.

Prilikom prekida postupka parnica se zapravo ne gasi, već ona i dalje teče, ali u pravilu sud ne može poduzimati radnje u postupku, a parnične radnje koje je poduzela jedna od stranaka u postupku za vrijeme prekida, nemaju prema drugoj stranci nikakav pravni učinak. Također, za vrijeme prekida ne teku rokovi, kako oni zakonski, tako i sudski. Kako je prekid postupka uglavnom privremenog karaktera, postupak će se nastaviti kada prestanu postojati razlozi koji su doveli do prekida te se postupak može nastaviti na inicijativu stranaka ili po službenoj dužnosti. Što se tiče zastoja postupka, do njega dolazi u slučajevima koje sam zakon navodi te će se na zastoj postupka na odgovarajući način primijeniti odredbe o prekidu postupka.

Dakle, možemo vidjeti da Zakon o parničnom postupku ima mehanizme koji se mogu aktivirati u vrijeme izvanrednih situacija kao što su virusna pandemija i potresi i kada je onemogućen rad suda. Međutim, mišljenja sam kako ovi mehanizmi možda nisu savršeni za uređenje postupanja sudova u vrijeme pandemije bolesti te je potrebno donijeti poseban zakonodavni okvir koji bi uređivao pravila postupanja sudova u navedenim situacijama; bilo donošenjem novog zakona ili implementacijom u već postojeće zakone.[69] Situacija kao što je pandemija COVID-19 je nepredvidljiva pa se ne može predvidjeti njezino trajanje: može trajati nekoliko mjeseci ili nekoliko godina. U tom smislu ne možemo dopustiti da sudstvo jednostavno stane, da se prekine rad na sudskim predmetima te da čekamo trenutak u kojem ćemo se moći vratiti u normalu. Čak i u vrijeme pandemije, sudstvo treba osigurati svima pravnu zaštitu ugroženim i povrijeđenim subjektivnim pravima, jer u protivnom čini povredu

[69] Trenutno važeći ZPP predviđa mogućnost da sud u svakom pojedinačnom predmetu donosi rješenje kojim utvrđuje prekid postupka. U situacijama kao što je potres postoji mogućnost da nije moguće pristupiti prostorijama suda, pa tako ni suci nisu u mogućnosti donijeti rješenje o prekidu postupka. Osim toga, takvo rješenje bi se moralo pojedinačno donijeti u velikom broju predmeta, a što je svakako neekonomično. Uz navedeno, na rješenje kojim se utvrđuje prekid postupka, kao i na rješenje kojim se postupak nastavlja, stranke imaju pravo uložiti žalbu. Usp. IUS INFO, Čuveljak, Jelena Prekid parničnog postupka kada zbog drugih uzroka prestane rad u sudu, 01. travnja 2020., https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/prekid-parnicnog-postupka-kada-zbog-drugih-uzroka-prestane-rad-u-sudu-41111; pristupljeno 28.06.2023.

temeljnog ljudskog prava zajamčenog Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.[70]

Pa kako bi sudovi donijeli pravilnu i zakonitu odluku, potrebno je da postupaju temeljem odredbi zakona, a koji mora biti u skladu sa Ustavom. Za donošenje pravilne i zakonite odluke nije dovoljno samo da sud pravilno primjeni materijalne propise, već je potrebno i da postupak bude proveden u skladu sa zakonom: sastav tužbe, podnošenje tužbe, komunikacija suda i stranaka, provođenje ročišta, ispitivanje stranaka i svjedoka, provođenje drugih dokaza. Stoga je potrebno urediti postupanje sudova u situacijama kao što je pandemija izazvana virusom COVID-19 jer se nikada ne zna kada će ona završiti, ali i situacija kao što su potresi i ostale prirodne nepogode, a pravo zajamčeno čl. 6. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda svakako se ne smije prekršiti. Upravo zato je potrebno zakonski urediti postupanje sudova u ovakvim izvanrednim situacijama.

B. NAČELA DISPOZICIJE I OFICIOZNOSTI, PISMENOSTI TE EKONOMIČNOSTI

Jedno od važnijih načela parničnog postupka svakako su načelo dispozicije i načelo oficioznosti. Navedena načela daju odgovor na pitanje na kome je inicijativa za poduzimanje pojedinih pravnih radnji, je li inicijativa na stranci (načelo dispozicije) ili na sudu (načelo oficioznosti). Možda se pitate kako nešto poput pandemije virusa COVID-19 i potresa može

[70] Tako Deklaracija Europske komisije za efikasnost pravosuđa Vijeća Europe od 10. lipnja 2020. (dalje u tekstu: Deklaracija) u Načelu 1 (Ljudska prava i vladavina prava) navodi kako Načelo sadržano u članku 5. – Pravo na slobodu i sigurnost – i članku 6. Europske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP) – Pravo na pošteno suđenje – moraju se štititi u svakom trenutku i postaju posebno važna tijekom krize. Kontinuirano djelovanje sudstva i usluga koje pružaju profesionalci u sustavu pravosuđa trebaju se osigurati na temelju europskih standarda. Povjerenje u sudstvo mora se nastaviti usprkos krizi.
Kriza zahtijeva trenutačnu i hitnu reakciju. Međutim, svaka vrsta reakcije na krizu mora biti strogo utemeljena na načelima vladavine prava i mora poštivati i štititi ljudska prava. Hitne mjere moraju poštivati načela zakonitosti, pravne sigurnosti i razmjernosti te ih je potrebno stalno preispitivati. Sudska tijela kao i predstavnici pravosudnih stručnjaka trebali bi se, gdje je to prikladno, konzultirati o hitnim propisima. Sve uvedene mjere moraju imati fiksni krajnji datum, a sudsko preispitivanje mora biti moguće na vrijeme. - https://rm.coe.int/declaration-en/16809ea1e2

utjecati na pokretanje parnice, njezino održavanje u tijeku, razvoj procesnih stadija, prestanak, parnice, raspolaganje predmetom spora i procesnim materijalom.[71]

Parnični postupak pokreće se tužbom[72], pa hoće li parnični postupak biti doista i pokrenut, ovisi o volji stranke. Nadalje, tužba, kao i ostali podnesci, podnose se sudu u pisanom obliku (članak 106. stavak 1. ZPP-a). Do Novele ZPP-a 2019. godine (NN 70/19), podnesci su se u pisanom obliku dostavljali sudu, bilo putem pošte ili osobno u prijemne pisarnice suda. Novela ZPP-a iz 2019. godine uvela je u hrvatsko pravosuđe jednu novinu, a to su podnesci u elektroničkom obliku. Takav podnesak podnosi se sudu putem informacijskog sustava te mora biti potpisan kvalificiranim elektroničkim potpisom u skladu s posebnim propisima.

Ono što je zanimljivo da sam ZPP određuje da su državna tijela, državno odvjetništvo, odvjetnici, javni bilježnici, sudski vještaci, sudski procjenitelji, sudski tumači, stečajni upravitelji, povjerenici, punomoćnici iz članka 434.a ovoga ZPP-a, povjerenici u postupku stečaja potrošača, likvidatori, posebni skrbnici zaposleni u Centru za posebno skrbništvo, pravne osobe te fizičke osobe (obrtnici, liječnici i dr.) koje obavljaju registriranu djelatnost u sporovima koji se tiču te djelatnosti uvijek dužni podneske podnositi u elektroničkom obliku. Dakle, sam zakon određuje koje osobe su uvijek dužne podnositi podneske sudu u elektroničkom obliku, a vidimo da se ovdje ne spominju fizičke osobe. Međutim, ako stranka izjavi da je suglasna da joj se dostava obavlja elektroničkim putem, sud će toj stranci dostavu obavljati putem informacijskog sustava (članak 133.d stavak 2. ZPP-a) ili ako je stranka podnesak podnijela sudu u elektroničkom obliku, smatrat će se, dok ne priopći drugačije, da je suglasna da joj se dostava obavlja elektroničkim putem (članak 133.d stavak 4. ZPP-a).

Kako bi stranke mogle elektronički komunicirati sa sudom, odnosno, poduzimati pojedine parnične radnje pred sudom, bilo je potrebno osmisliti poseban sustav. Danas odvjetnici,

[71] Triva Siniša; Dika Mihajlo, op. cit. (bilj. 63), str. 127.
[72] Članak 185. stavak 1. ZPP-a

vještaci, tijela javne vlasti i dr. sa sudom komuniciraju putem sustava tzv. e-Komunikacije[73] koji je uveden početkom 2020. godine, baš u vrijeme početka pandemije virusa COVID-19 u Republici Hrvatskoj. Tako su navedene osobe, ovisno s kojom su se ulogom prijavljivale u sustav, mogle sudu slati podneske i priloge, primati sudske pošiljke, izvršiti udaljeni uvid u sudski predmet, dobiti notifikaciju o stečajnim postupcima i likvidiranim strankama. Da bi sve to mogle i učiniti, vrlo je važno da imaju ispunjene odgovarajuće tehničke uvjete kao što su računalo, odgovarajući program na računalu, pristup internetu, elektroničku vjerodajnicu visoke ili značajne sigurnosne razine, potpisni certifikat.[74]

Na gore opisan način stranke mogu svoje materijalne i procesne dispozicije poduzeti i u pisanom obliku pa tako stranke primjerice mogu u pisanom obliku priznati tužbeni zahtjev ili se odreći tužbenog zahtjeva, tražiti izuzeće izuzeće suca ili vještaka, tražiti oslobođenje od prethodnog snošenja troškova i sl. Dakle, svaki podnesak koji stranke podnose u elektroničkom obliku mora ispunjavati gore navedene uvjete.

Podnoseći samu tužbu u pisanom obliku, stranka određuje temu raspravljanja i odlučivanja, odnosno predmet spora. Nakon podnošenja tužbe, na sudu je dužnost da donese odluku, a iz čega proizlazi načelo oficioznosti. Tu valja spomenuti kako sud odluku o osnovanosti ili neosnovanosti, dopuštenosti ili nedopuštenosti postavljenog tužbenog zahtjeva donosi u pisanom obliku. U pravilu, prema odredbama ZPP-a, sud svoju odluku objavljuje na ročištu za objavu presude, a o kojem ročištu stranke postupka svakako moraju biti obaviještene. U slučaju da je stranka, koja je uredno obaviještena o terminu ročišta za objavu presude i pristupila na

[73] Radi se o usluzi koja odvjetnicima, javnim bilježnicima, povjerenicima u postupcima jednostavnog stečaja potrošača, povjerenicima u postupku stečaja potrošača, stečajnim upraviteljima, sudskim vještacima, procjeniteljima, tumačima, pravnim i fizičkim osobama, te radnicima u sindikatu/udruzi sindikata ili poslodavaca (više razine) omogućava elektroničku komunikaciju s općinskim, trgovačkim, županijskim, upravnim sudovima, Visokim trgovačkim sudom, Visokim upravnim sudom i Vrhovnim sudom RH. (Pravilnik o e-Komunikaciji, travanj 2022., str. 3.)

[74] Potpisni certifikat koristi se za potpisivanje dokumenata kvalificiranim elektroničkim potpisom. Kvalificirani elektronički potpis, sukladno eIDAS uredbi Europskog parlamenta i Vijeća (EU 910/2014), ima jednak pravni učinak kao vlastoručni potpis. (Pravilnik o e-Komunikaciji, travanj 2020., str. 4.)

samo ročište za objavu, sud će joj na tom ročištu uručiti ovjereni prijepis presude. Ako stranka nije pristupila na ročište na kojem se presuda objavljuje, a uredno je obaviještena o ročištu, smatrat će se da joj je dostava presude obavljena onoga dana kada je održano ročište na kojem se presuda objavljuje. Ovjereni prijepis presude stranka može preuzeti neposredno u sudu istoga dana.[75] U tom slučaju, sud će istaknuti presudu na internetskoj stranici e-oglasna ploča[76] sudova i to osam dana, računajući od dana kada je održano ročište na kojem se presuda objavljuje. Dakle, i ovdje vidimo primjenu svojevrsne elektroničke dostave.

Da bi se parnica održala u tijeku te da bi bila provedena u skladu sa ZPP-om, sam ZPP predviđa da sud o nekim procesnim pitanjima odlučuje u obliku rješenja. Tako sud odluku o novčanoj kazni, obustavi postupka, vrijednosti predmeta spora, nadležnosti suda, troškovima postupka, i sl. donijeti odluku u obliku rješenja. Rješenje sud može donijeti na ročištu te se ono unosi u zapisnik, a kada sud rješenje donosi izvan ročišta, ono se saopćava strankama dostavom ovjerenog prijepisa rješenja.[77]

U ovom smislu svakako ne smijemo propustiti spomenuti i načelo pismenosti budući se prema ZPP-u parnične radnje koje se poduzimaju izvan ročišta, poduzimaju se pismeno u obliku podnesaka[78]. Tu se opet vraćamo na početak ovog dijela teksta o načelu dispozicije i oficioznosti u kojem se navodi kako se svi podnesci podnose u elektroničkom obliku onim osobama koje po ZPP-u tako moraju postupati.

S obzirom stranke postupka, bilo one koje su uvijek u obvezi dostavljati sudu podneske u elektroničkom obliku, bilo one koje na takvu dostavu pristanu, dostavljaju sudu podneske u

[75] Članak 335. stavak 9. ZPP-a
[76] E-Oglasna ploča besplatna je i javna usluga koja omogućava pregled elektroničkih oglasnih ploča sudova i drugih nadležnih tijela u Republici Hrvatskoj. Putem središnjeg pretraživača omogućeno je pretraživanje objavljenih odluka i drugih pismena općinskih, županijskih, trgovačkih i upravnih sudova u Republici Hrvatskoj, Financijske agencije u ovršnim postupcima te javnih bilježnika. (e-oglasna ploča sudova, O e-oglasnoj ploči sudova, https://e-oglasna.pravosudje.hr/o-e-oglasnoj; pristupljeno 17.06.2023.)
[77] Članak 344. stavak 1. ZPP-a
[78] Tužba, odgovor na tužbu, pravni lijekovi i druge izjave, prijedlozi i saopćenja koji se daju izvan rasprave podnose se u pisanom obliku (podnesci). (Članak 106. stavak 1. ZPP-a)

elektroničkom obliku, tako i sud ima obvezu dostavljati i svoje odluke u tom obliku. Tako se pismena dostavljaju državnim tijelima, državnom odvjetništvu, odvjetnicima, javnim bilježnicima, sudskim vještacima, sudskim procjeniteljima, sudskim tumačima, stečajnim upraviteljima, povjerenicima, punomoćnicima iz članka 434.a ovoga Zakona, povjerenicima u postupku stečaja potrošača, likvidatorima, posebnim skrbnicima zaposlenim u Centru za posebno skrbništvo, pravnim osobama te fizičkim osobama koje obavljaju registriranu djelatnost u sporovima koji se tiču te djelatnosti u elektroničkom obliku putem informacijskog sustava ili na drugi odgovarajući način (članak 133. stavak 5. ZPP-a). Isto tako, ako stranka izjavi da je suglasna da joj se dostava obavlja elektroničkim putem, sud će toj stranci dostavu obavljati putem informacijskog sustava (članak 133.d stavak 2. ZPP-a).

Dakle, iz navedenog možemo vidjeti kako pojedine parnične radnje koje poduzimaju stranke i sudovi, uglavnom poduzimaju u elektroničkom obliku. Kako bi se radnje mogle poduzeti u elektroničkom obliku, za to je potrebno imati ispunjene uvjete koje traži sustav putem kojeg vrši dostava u elektroničkom obliku. Mišljenja sam kako ovakav način komuniciranja suda i stranaka uvelike doprinosi i ostvarenju načela ekonomičnosti.[79] Obzirom je sud dužan nastojati da se postupak provede bez odugovlačenja, u razumnom roku i sa što manje troškova, elektronička komunikacija svakako doprinosi ostvarenju tog vrlo važnog cilja. Kada se neki podnesak dostavlja sudu u elektroničkom obliku, ovisno o vremenu predaje, podnesak može biti vidljiv sudu, odnosno samom sucu koji vodi pojedini postupak, već isti dan. U tom smislu skraćuje se vrijeme dostave, kao i troškovi. Odvjetnici više ne moraju napuštati svoje pisarnice kako bi neki podnesak dostavili sudu, već sve mogu učiniti iz udobnosti svog ureda u svega nekoliko „klikova“. Sudovi također pozive za pripremna ročišta, kao i ostala ročišta koja ne odrede na održanom ročištu, dostavljaju punomoćnicima stranaka u

[79] Načelo ekonomičnosti traži da se što manje utroška vremena, društveno korisnog rada i materijalnih sredstava postigne što povoljniji rezultat. - Triva Siniša; Dika Mihajlo, op. cit. (bilj.63),, str. 144.

elektroničkom obliku te pozivi mogu biti dostavljeni već isti dan kada je sud i odlučio zakazati ročište. Iz navedenoga možemo vidjeti da ovakve radnje uvelike doprinose ostvarenju načela ekonomičnosti.

Osim smanjenja troškova i vremena, u vrijeme pandemije COVID-19 svakako je dobro došla mogućnost elektroničke komunikacije jer su odvjetnici, suci i drugi dionici postupka koji imaju pristup elektroničkom sustavu komunikacije, u svakom trenutku mogli pristupiti pojedinom predmetu, pregledati spis, preuzeti pojedinu dokumentaciju bez odlaska na sud. Sudovi su mogli u vrijeme pandemije i donijeti odluku u predmetima ako su smatrali da je predmet zreo za donošenje odluke te nisu bili prisiljeni odlaziti na sud kako bi izvršili uvid u sva pismena i dokumentaciju koja prilaži spisu te se izlagati mogućoj zarazi virusom COVID-19.

C. NAČELO SASLUŠANJA STRANAKA

Ustavom RH te Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda uređeno je pitanje prava pristupa na zakonu ustanovljenom i nepristranom sudu te da taj isti sud u razumnom roku odluči o pravima i obvezama osobe koja mu se obratila. Osim toga, Ustavom RH je određeno da su svi pred zakonom jednaki (članak 14. Ustava RH), te da su svi državljani Republike Hrvatske i stranci jednaki pred sudovima i drugim državnim i inim tijelima koja imaju javne ovlasti (članak 26. Ustava RH). U parničnom postupku ova ustavna načela traže da se parnični postupak vodi uz poštivanje pravila o osiguranju slobodnog pristupa sudovima, o ravnopravnosti i procesnoj ravnoteži stranaka (jednakost oružja) te o njihovom pravu na kontradiktorno raspravljanje.[80] Upravo je načelo saslušanja stranaka ono koje osigurava oživotvorenje ustavnog principa o jednakosti svih pred zakonom te pravu na pravično suđenje.

[80] Triva Siniša; Dika Mihajlo, op. cit. (bilj. 63), str. 148.

Odredbom članka 6. stavak 1. Konvencije je propisano da svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj. U svojim odlukama Europski sud za ljudska prava zauzeo je shvaćanje da bi se navedena odredba Konvencije trebala tumačiti u skladu s dva temeljna pravna načela, a to su da za svako građanskopravno ovlaštenje treba biti predviđena mogućnost da o njemu odlučuje sud te zabrana uskrate prava zaštite. Prema tome, unutarnji pravni sustav bi svakako trebao predvidjeti pravo na pristup sudu, u protivnom bi se radilo o povredi citirane odredbe Konvencije. Tako je u odredbom članka 2. stavka 2. ZPP-a je propisano da su ne može odbiti da odlučuje o zahtjevu za koji je nadležan.

Za vrijeme trajanja pandemije COVID-19 svakako možemo reći da je došlo do ograničenja prava na pristup suda u velikom obimu.[81] Naime, uvođenje potpunog lockdown-a, ograničenje kretanja, brzo širenje virusa među populacijom što je rezultiralo samoizolacijom, svakako je onemogućilo prije svega građane, ali i odvjetnike i suce da pristupe sudu. Sudovi su u potpunosti ili djelomično ograničili pristup javnosti te je bio ograničen i pristup pisarnicama u kojima su se mogli predavati podnesci sudovima. Kao što sam ranije u tekstu navela, navedenom problemu doskočilo se uvođenjem elektroničke komunikacije. Međutim, kako bi elektronski mogli pristupiti sudu, za to je potrebno imati ispunjene tehničke uvjete. Za pretpostaviti je da je većini odvjetnika bilo puno lakše pristupiti sudu u elektroničkom obliku prije svega jer imaju zakonsku obvezu komunicirati sa sudovima u tom obliku, pa su morali osigurati odgovarajuću tehničku opremu. U toj situaciji, „obični“ građani, u slučaju da su htjeli ostvariti bilo kakvu komunikaciju suda, mogli su pristupiti sudu na način da fizički uđu u prostorije suda ili putem e-maila ako su se njime znali koristiti. Naravno, u svakom trenu su se mogli obratiti odvjetnicima, međutim, većini ljudi to je predstavljalo veliki financijski problem

[81] U uvjetima pandemije pravo na pošteno suđenje pred neovisnim i nepristranim sudom u razumnom roku (pravo na pošteno suđenje) ne smije se zanemariti ni umanjiti. S druge strane neki aspekti prava na pošteno suđenje mogu se ograničiti u redovnim okolnostima… - Sessa, Đuro, op. cit. (bilj. 61.), str. 226.

jer si većina njih nije mogla priuštiti odvjetnika. Osim toga, pojedini sudovi su odgađali postupanje u pojedinim predmetima koji se nisu smatrali hitnima. Dakle, u tom pogledu svakako je došlo do svojevrsnog ograničenja prava na pristup sudu.

Drugi bitan element prava na pravično suđenje je ravnopravnost i procesna ravnoteža stranaka (jednakost oružja). Niti jedna od stranaka ne smije se u postupku nalaziti u bitno slabijem položaju od druge.[82] Pri jednakosti oružja se prvenstveno misli na jednakost u dokaznom postupku te isključenju mogućnosti da druge državne vlasti interveniraju u postupak. Međutim, mišljenja sam da u izvanrednim situacijama se i pristup internetu te posjedovanje kvalificirane elektroničke opreme svakako mora uzeti u obzir kada govorimo o jednakosti oružja. Ne posjeduju svi u Republici Hrvatskoj jednaku računalnu opremu kojom bi zadovoljili sve uvjete pristupa sustavu e-komunikacije ili ono jednostavnije, pristupa običnom videopozivu radi saslušanja na sudu.[83] Naravno, ne smijemo izostaviti vrlo važan faktor koji utječe na jednakost oružja, a to je svakako financijska mogućnost pojedinaca.

Posljednji element prava na pravično suđenje je svakako pravo stranaka na kontradiktorno raspravljanje. Kontradiktorno raspravljanje predstavlja aktivnu realizaciju načela saslušanja stranaka.[84] U članku 5. stavak 1. ZPP-a jasno stoji da će sud svakoj stranci dati mogućnost da se izjasni o zahtjevima i navodima protivne stranke.[85] Sama kontradiktornost u raspravljanju najviše dolazi do izražaja tijekom glavne rasprave upravo zahvaljujući primjeni načela usmenosti. Tijekom glavne rasprave[86], kao centralnog stadija parničnog postupka, sud razmatra

[82] Triva Siniša; Dika Mihajlo, op. cit. (bilj. 63), str. 149.
[83] Ovdje moramo imati i na umu članak 89. ZPP-a kojim je propisano da stranke mogu poduzimati radnje u postupku osobno ili preko punomoćnika, ali sud može pozvati stranku koja ima punomoćnika da se pred sudom osobno izjasni o činjenicama koje treba utvrditi u parnici, kao i da stranka koju zastupa punomoćnik može uvijek doći pred sud i davati izjave pored svog punomoćnika.
[84] Triva Siniša; Dika Mihajlo, op. cit. (bilj. 63), str. 158.
[85] Audietur et altera pars. (Neka se čuje i druga strana)
[86] Pravila o organizaciji i vođenju glavne rasprave zasnovana su na načelima usmenosti, neposrednosti, javnosti, kontradiktornosti, raspravnosti i (iznimno) inkvizitornosti u prikupljanju činjenica i izvođenja dokaza, sudskog materijalnog i formalnog upravljanja raspravom, jedinstva glavne rasprave i koncentracije postupka, suzbijanja zloupotreba u parnici. (Ibid. str. 548.)

sav procesni materijal: navode stranaka, izvedene dokaze i ostale rezultate raspravljanja da na njihovoj osnovi donese konačnu odluku. U vrijeme pandemije virusa COVID-19 naglasak je bio na održavanju distance, a kako je općepoznato da je većina sudnica u hrvatskim sudovima mala te ne može primiti više od nekolicine osoba, nikako nije bilo moguće održati potreban razmak između svih sudionika postupka. Nekolicina sudova iskoristila je mogućnost koju pruža ZPP te pojedina ročišta održala putem platformi za videopozive te na taj način omogućili strankama kontradiktorno raspravljanje pred sudom. Prednosti i mane održavanja ročišta putem videopoziva bit će objašnjene niže u ovom radu.

Ako bi gledali dalje u budućnost u kojoj bi se sva komunikacija između sudova i stranaka odvijala isključivo u elektroničkom obliku, vjerujem da ćemo imati veliki problem. O navedenoj temi bit će riječi u dijelu o budućnosti elektroničke komunikacije sa sudovima.

D. NAČELO NEPOSREDNOSTI

Kod načela neposrednosti radi se o metodi ispitivanja procesnog materijala kako bi se utvrdile sve relevantne činjenice. Samo načelo traži da sud svojim čulima zapaža prirodu i sadržaj dokaznih sredstava, da između suda i izvora informacija ne bude posrednika, da sud koji tako (neposredno) zapaža procesni materijal bude onaj isti koji odlučuje o dokaznoj vrijednosti dokaznih sredstava, te da taj sud donese odluku odmah nakon zaključivanja raspravnog ročišta na kojem je prikupljao procesnu građu.[87] Pod procesnim materijalom podrazumijevaju se činjenice koje su stranke iznijele, kao i dokazi[88] koje su predložile.

Što se tiče iznošenja činjenica, kao što je ranije u ovom radu spomenuto, stranke mogu činjenice iznositi pismeno u podnescima koje predaju u elektroničkom obliku putem sustava e-komunikacije ili neposredno sudu u prijamnu pisarnicu i usmeno na ročištima. Obzirom je

[87] Ibid. str. 185.

[88] Vjerodostojnost i utemeljenost izvedenog dokaza je vrlo važna prilikom njihove ocjene pa u slučajevima kada bi sud izvodio dokaz saslušanjem stranaka, svjedoka i/ili vještaka putem videopoziva, isti mora biti uvjeren da su izjave koje daju njihove izjave te da na njih ne utječe netko treći. Vidi infra. VI pod A.

sustav e-komunikacije uveden nešto prije pojave pandemije virusa COVID-19, možemo reći da je vrijeme lockdown-a i ograničenosti pristupa sudu, sam sustav svakako dobro došao. Kao što je ranije u radu izneseno, putem sustava e-komunikacije stranke, ali i suci mogu u bilo kojem trenutku pristupiti svom spisu, pročitati podneske, raspravne zapisnike, procesna rješenja, dokaze (isprave, saslušanja svjedoka, vještaka, nalazi i mišljenja vještaka) i to sve na daljinu, bez potrebe dolaska na sud ili odvjetničku pisarnicu. Ovakav način vođenja spisa omogućio je sudovima da prilikom donošenja odluke u što kraćem roku pristupe pojedinim dokazima.

E. NAČELO JAVNOSTI

Načelo javnosti traži da se svakome – dakle neograničenom broju osoba koje unaprijed nisu individualno određene – osigura nesmetana mogućnost prisustvovanja raspravljanju pred sudom.[89] Načelo javnosti, kao jedno od ustavnih načela, tijekom parničnog postupka ima dvostruku ulogu: osobe koje su prisutne tijekom neposrednog raspravljanja pred sudom, svakako mogu pratiti rad suda te vidjeti praktičnu primjenu zakona, dok s druge strane nadziru rad sudova te svojom prisutnošću osiguravaju pravilno utvrđivanje činjeničnog stanja i sprečavaju samovolju u primjeni načela slobodne ocjene dokaza. Prema ZPP-u sud odlučuje o tužbenom zahtjevu, u pravilu, na temelju usmene, neposredne i javne rasprave (članak 4. ZPP-a). Osim toga, načelo javnosti je važan element prava na pravično suđenje zajamčeno člankom 6. EKLJP. Tako je sud dužan omogućiti građanima, da prisustvuju raspravljanju, ali nije u obvezi ostvariti njihovu prisutnost. Pod javnošću se podrazumijevaju osobe koje nisu direktno povezane s predmetom spora, treće osobe. Naravno, postoje situacije u kojima je javnost isključena, bilo na temelju samog zakona ili odlukom suda[90], te u takvim situacijama ne može

[89] Ibid. str. 195.

[90] Javnost je svakako isključena u onim sudskim postupcima u kojima se odlučuje o statusnim stvarima fizičkih osoba kao što su npr. bračne stvari, stvari u kojima se utvrđuje ili osporava majčinstvo ili očinstvo te stvari lišenja i vraćanja poslovne sposobnosti (članak 345. stavak 3. Obiteljskog zakona NN…). Sud je svojom odlukom ovlašten isključiti javnost ako utvrdi da su se stekle pretpostavke za isključenje javnosti sa cijele rasprava ili jednog njezinog dijela ako to zahtijevaju interesi morala, javnog reda ili državne sigurnosti, ili radi čuvanja vojne, službene ili poslovne tajne, odnosno radi zaštite privatnog života stranaka, ali samo u opsegu koji je po mišljenju suda bezuvjetno potreban u posebnim okolnostima u kojima bi javnost mogla biti štetna za interese pravde. Osim toga,

prisustvovati raspravi. Javnost može biti prisutna na pripremnom ročištu, glavnoj raspravi i na ročištu za objavu odluke suda.

U vrijeme najstrožih mjera protiv COVID-19, kada je bila uvedena zabrana kretanja i napuštanja mjesta boravišta, kasnije ograničenje broja ljudi koji se mogu nalaziti u istoj prostoriji, poštivanje propisanog razmaka, svakako je načelo javnosti bilo ograničeno.[91] Naravno, potrebno je uzeti i u obzir činjenicu kako je velika većina ročišta odgađana.

sud može isključiti javnost i kad se mjerama za održavanje reda predviđenim ZPP-om n bi moglo osigurati nesmetano održavanje rasprave. (članak 307. stavak 1. i 2. ZPP-a). Naravno, pristup javnosti može se ograničiti i s obzirom na mogućnosti prostorije sudnice.

[91] … osobama zaraženim korona virusom, odnosno osobama kojima je propisana mjera obvezne (samo)izolacije trebao biti onemogućen pristup u zgradu suda, a time posljedično i na ročište. Dakle, tada bi bila riječ o svojevrsnom **ograničenju javnosti** zbog sigurnosnih razloga, a **ne o isključenju javnosti**. – Čizmić, Jozo Javnost glavne rasprave, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 42, br. 2, 283-302 (2021), str. 299.

V. ODRŽAVANJE ROČIŠTA NA DALJINU KOD OPĆINSKIH SUDOVA U REPUBLICI HRVATSKOJ U VRIJEME I NAKON PANDEMIJE COVID-19

Kako bih zaokružila cijelu priču oko utjecaja pandemije COVID-19 na hrvatski pravosudni sustav, odlučila sam se obratiti općinskim sudovima. Koristeći pravo na pristup informacijama, od općinskih sudova kao i pripadajućih stalnih službi, zatražila sam informaciju o broju održanih online ročišta, kao i informaciju koji stadiji parničnog postupka su održani online: pripremna ročišta, glavna rasprava ili objava odluke u razdoblju od 2020. pa sve do trenutka podnošenja svakog pojedinačnog zahtjeva.[92] Od ukupno 31 općinskog suda u Republici Hrvatskoj, dobila sam odgovor od njih ukupno 27. U nastavku ovog dijela rada obrađujem njihove odgovore.

[92] Ovdje je zanimljivo istaknuti kako sudovi na početku pandemije COVID-19 nisu dobili uputu za održavanje ročišta na daljinu iako je ta mogućnost bila predviđena odredbom članka 115. ZPP-a/19, sve do Naputka u vezi s održavanjem ročišta na daljinu Ministarstva pravosuđa i uprave Republike Hrvatske od 10. studenog 2020. Tada su predsjednici sudova pozvani da suce i sudske savjetnike upute na dobrobit komunikacije na daljinu te da započnu s održavanjem ročišta na daljinu. Više o tome v. Maganić, Aleksandra op. cit. (bilj. 45), 5. HRVATSKA, 5.1. Preporuke, naputci ili upute.

Grafikon 3. Broj održanih ročišta na daljinu kod općinskih sudova u Republici Hrvatskoj tijekom 2020., 2021. i 2022. godine.[93]

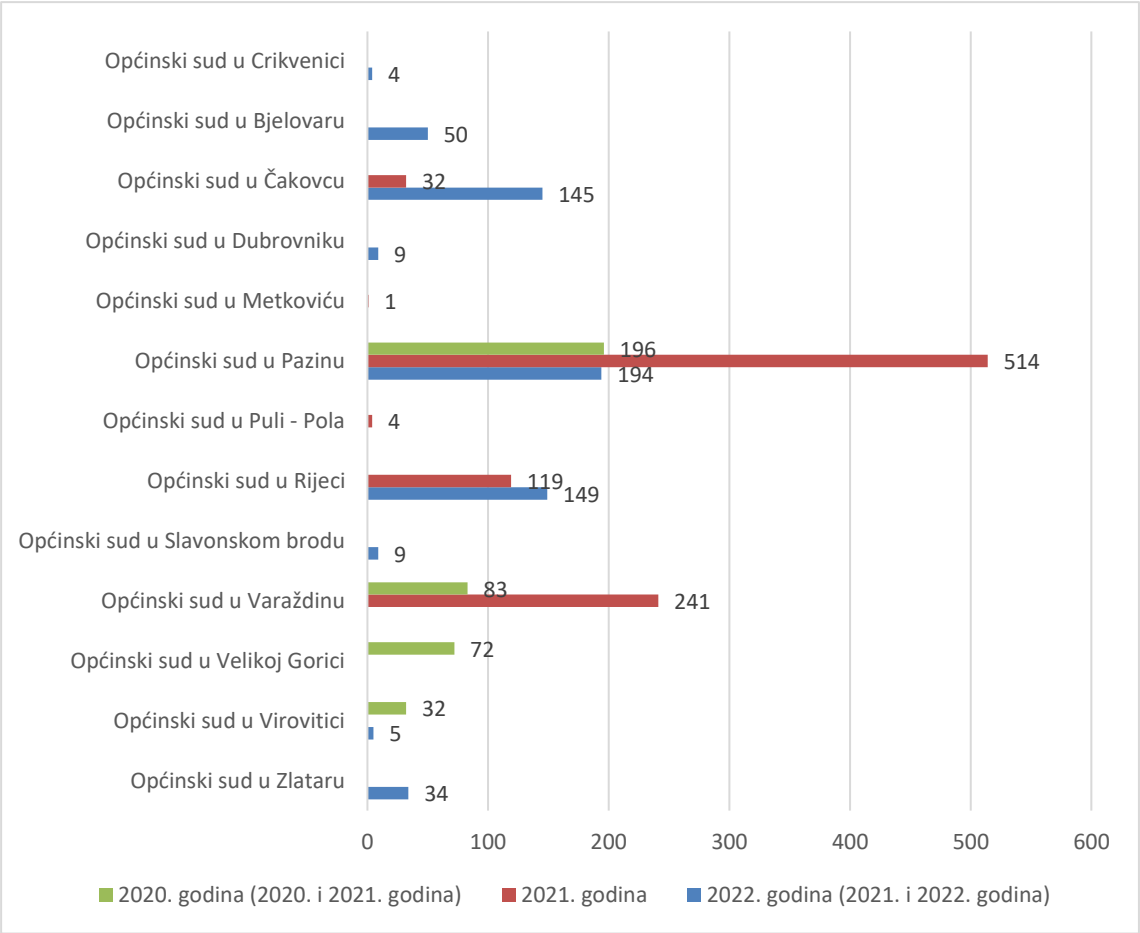

Od ukupno 27 općinskih sudova koji su odgovorili na moj zahtjev, 13 općinskih sudova je tijekom 2020., 2021. i 2022. godine održavalo online ročišta. Po najvećem broju ročišta održanih na daljinu prednjači Općinski sud u Pazinu. Na navedenom sudu je sve do kraja 2022. godine održano sveukupno 904 ročišta na daljinu, što je iznenađujuće veliki broj održanih ročišta za sud u malom gradu. Međutim, sud mi nije mogao dati informaciju koji su točno stadiji postupka održani na daljinu budući bi pribavljanje informacija o kojoj vrsti ročišta se radilo (pripremno ročište, ročište glavne rasprave, ročište za objavu) zahtijevalo prethodnu analizu svih tih sudskih predmeta čime se u suštini traži stvaranje nove informacije kroz uvid u

[93] Vrijednosti prikazane u ovome grafikonu obuhvaćaju, osim pojedine godine, i razdoblja za dvije godine, kako je naznačeno u zagradi, budući sam od pojedinih sudova dobila informaciju samo za ukupan broj ročišta održanih na daljinu za razdoblje koje obuhvaća dvije godine. Za one sudove kod koji je naveden podatak samo za 2022. godinu obuhvaćaju ročišta održana na daljinu tijekom 2020., 2021. i 2022. godine budući nisam dobila zasebno informaciju o broju održanih ročišta na daljinu za svaku godinu, već za sve tri godine.

cjelokupne spise, a što je moguće ostvariti uz prethodno podneseni obrazloženi zahtjev predsjedniku suda, uz navođenje svrhe uvida u svaki pojedini sudski predmet.

Iza Općinskog suda u Pazinu, po broju održanih online ročišta, slijedi Općinski sud u Varaždinu koji je tijekom 2020. i 2021. godine održao sveukupno 324 ročišta na daljinu. Međutim, nisam dobila informaciju u kojim stadijima parničnog postupka su održana online ročišta. Treći po redu je Općinski sud u Rijeci koji je tijekom 2021. i 2022. godine održao ukupno 268 ročišta na daljinu. Prema odgovoru službenika za informiranje, sud ne posjeduje evidenciju o kojoj vrsti stadija postupka se radilo, ali u praksi bi se moglo utvrditi da je riječ o 90-95 posto pripremnih ročišta, a preostala u glavnim raspravama.

Općinski sud u Čakovcu je tijekom 2021. i 2022. godine održao ukupno 177 ročišta na daljinu. Od samog suda dobila sam informaciju kako se radilo prvenstveno o pripremnim ročištima. Navedeno me niti ne začuđuje s obzirom na samu prirodu i svrhu pripremnog ročišta koje prvenstveno služi radi ispitivanja postoje li zapreke za daljnje vođenje postupka, iznošenje i utvrđivanje svih odlučnih činjenica i dokaznih prijedloga o kojima će se u daljnjem tijeku postupka raspravljati, a koje činjenice moraju biti istaknute do zaključenja prethodnog postupka jer postoji mogućnost da ih u daljnjem tijeku postupka neće moći više iznositi.[94] Osim toga, stranke tijekom pripremnog ročišta mogu isticati određene prigovore i prijedloge o kojima će sud kasnije odlučivati, odnosno poduzimati druge radnje koje će utjecati na odluku suda. Dakle, radi se o ročištu koje služi kao „tehnička priprema“ za glavnu raspravu. U praksi, pripremna ročišta su relativno kratka te ukoliko stranke imaju punomoćnike u obliku odvjetnika, u pravilu

[94]1. Stranke su dužne već u tužbi i odgovoru na tužbu, a najkasnije na pripremnom ročištu iznijeti sve činjenice na kojima temelje svoje zahtjeve, predložiti dokaze potrebne za utvrđivanje iznesenih činjenica te se izjasniti o činjeničnim navodima i dokaznim prijedlozima protivne stranke.

2. Stranke mogu tijekom glavne rasprave iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze samo ako ih bez svoje krivnje nisu mogle iznijeti, odnosno predložiti prije zaključenja prethodnog postupka.

3. Nove činjenice i nove dokaze koje su stranke iznijele, odnosno predložile tijekom glavne rasprave protivno stavku 2. ovoga članka sud neće uzeti u obzir. (članak 299. ZPP-a)

njihova prisutnost na pripremnom ročištu nije potrebna. Naime, kao što je ranije izloženo, održavanjem ročišta online omogućuje odvjetnicima da ne napuštaju svoj ured i ne troše vrijeme na putovanje to suda, te mogu za redom biti na više ročišta koja bi u stvarnosti bila na lokacijama koje su dosta udaljene jedna od druge. Stoga, mogu zaključiti da održavanje pripremnih ročišta u obliku online ročišta svakako doprinosi ostvarenju načela ekonomičnosti postupka.

Nešto manji broj ročišta, točnije njih 72 u razdoblju od 1. siječnja 2020. do 31. prosinca 2021. održan je kod Općinskog suda u Velikoj Gorici i u pripadajućoj stalnoj službi u Ivanić Gradu, ali ne raspolažu podacima koji stadiji parničnog postupka su vođeni online. Po broju održanih online ročišta iza Općinskog suda u Velikoj Gorici i pripadajuće stalne službe, dolazi Općinski sud u Bjelovaru. Kod navedenog suda je u razdoblju od 20. ožujka 2020. pa do 25. lipnja 2022. održano sveukupno 50 ročišta na daljinu, od čega 19 ročišta u parničnim premetima, a njih 31 u prekršajnim. Kod Općinskog suda u Virovitici unazad tri godine održana su ukupno 37 ročišta na daljinu. Navedena ročišta odnose se na održavanje ročišta za glavnu raspravu te pripremna ročišta. Nešto manji broj online ročišta, i to njih 34 u razdoblju od ožujka 2020. do 13. prosinca 2022. održan je kod Općinskog suda u Zlataru. Međutim, niti jedno od tih 34 ročišta ne odnosi se na parnični postupak, već na kazneni.

Najmanji broj online ročišta održan je kod Općinskog suda u Crikvenici i pripadajućim stalnim službama, Općinskog suda u Dubrovniku, Općinskog suda u Metkoviću, Općinskog suda u Puli i Općinskog suda u Slavonskom Brodu. Kod Općinskog suda u Crikvenici te pripadajućim stalnim službama u Krku, Senju i Rabu u razdoblju od ožujka 2020. godine pa do 25. lipnja 2022. održano je sveukupno 4 online ročišta i to 3 u parničnim predmetima (2 pripremna ročišta i 1 ročište na kojem se provela glavna rasprava saslušavanjem stranke), te 1 u ovršnom predmetu. Općinski sud u Dubrovniku proveo je sveukupno 9 online ročišta u razdoblju od 25. studenog 2021. do 31. ožujka 2022. U svom priopćenju sud je naveo kako su

ista su bila otežana zbog tehničkih problema kao što su mikrofonija, duljina trajanja ročišta obzirom na kvalitetu interneta i veze, potpisi stranaka na zapisnike i sl. Isti broj ročišta održan je i kod Općinskog suda u Slavonskom Brodu. Općinski sud u Puli-Pola tijekom 2021. godine održao je sveukupno 4 ročišta na daljinu, od ukupno 3377 održanih rasprava u parničnim predmetima. Svega jedno online ročište bilo je održano kod Općinskog suda u Metkoviću te je provedena glavna rasprava na kojem je proveden dokaz saslušanjem stranaka.

Niti jedno online ročište nije bilo održano kod Općinskog radnog suda u Zagrebu (razlog: neadekvatna informatička oprema), Općinskog suda u Đakovu, Gospiću, Koprivnici, Kutini i Stalnoj službi u Novskoj, Općinskog suda u Makarskoj i Stalnoj službi u Imotskom, Općinskog suda u Osijeku, Požegi, Sesvetama, Šibeniku i Vukovaru. Općinski građanski sud u Zagrebu, Općinski sud u Novom Zagrebu i Općinski sud u Sisku nisu mogli udovoljiti mom zahtjevu budući ne vode takvu vrstu evidencije.

Zaključno, mogu navesti da je tijekom 2020., 2021. i 2022. godine (ovisno o sudu) u prosjeku 41,93 posto sudova u Republici Hrvatskoj „ušlo“ u moderno doba te koristilo prednosti koje pruža digitalizacija i novi vidovi komunikacije. Međutim, ako uzmemo u obzir da se gore navedeni broj ročišta održanih online odnosi na razdoblje od tri godine, svakako mogu zaključiti da je hrvatsko pravosuđe daleko od modernog sustava kakvi postoje u nekim drugim državama te daleko od onoga kakvo bi doista moglo biti.

VI. BUDUĆNOST ODRŽAVANJA ROČIŠTA NA DALJINU

Nakon turbulentne 2020. godine koja je nespremno uhvatila hrvatski pravosudni sustav i „natjerala“ ga da se prilagodi novonastaloj situaciji, nadam se da će iz toga izvući neku lekciju i krenuti ka modernizaciji cijelog sustava.[95] Kao što je radnije u tekstu spomenuto, nije smjelo doći do potpune obustave sudskih postupaka te time ograničavanja jednog od temeljnih ljudskih prava. U principu je svaki sud morao donijeti odluku o načinu na koji će urediti svoje poslovanje i omogućiti da se postupci nastave i završe. U tom smislu svakako je oživio sustav e-komunikacije koji je omogućio sudovima, odvjetnicima i drugim dionicima sudskog postupka da svoja očitovanja (podneske) ne dostavljaju fizički na sud, već u poseban elektronički pretinac. Također, polako je oživljavao i sustav održavanja ročišta na daljinu korištenjem audiovizualnih uređaja i posebnih aplikacija.

Iz prethodnog poglavlja o broju ročišta koja su doista i održana na daljinu kod pojedinih sudova, možemo vidjeti kako je relativno mali broj sudova prigrlio ovakav način održavanja rasprava te zaključiti da suci možda više preferiraju održavanje ročišta uživo (nepovjerenje u tehnologiju, doživljaj svjedoka, stranke i sl.). Razlog zašto je tome tako je svakako tema za neki drugi rad, međutim, u ovom radu ću svakako istaknuti možebitne probleme i rješenja kako bi ovakav način održavanja ročišta sve više zaživio u praksi. Prvenstveno, potrebno je donijeti zakonodavni okvir koji će osigurati ostvarenje temeljnih načela iz čl. 6. EKLJP-a te koji će urediti tijek postupka koji se održava na daljinu. Uz zakonodavni okvir, potrebno je donijeti tehnička rješenja u vidu tehnološke platforme koje će se koristiti za održavanje ročišta na

[95] Kako bi dokazali da hrvatsko pravosuđe napreduje, Zakon o parničnom postupku (ZPP) je 2011. godine izmijenjen novim pravilima o audio snimanju rasprava. To je izgledalo privlačno u kontekstu skorog ulaska u EU 2013. godine, ali do snimanja u praksi nije došlo. Do 2015. godine oko 120 sudnica opremljeno je odgovarajućom opremom, ali nikada nije korištena. Istu sudbinu doživjele su izmjene ZPP-a iz 2013. Obvezna elektronička komunikacija za profesionalne korisnike uvedena je u parničnim postupcima pred trgovačkim sudovima, no ta su pravila trebala stupiti na snagu kada ministarstvo donese provedbeni propis – takav je propis donesen tek 2018. Konačno, izmjenama i dopunama ZPP-a iz 2019. godine na sve građanske i trgovačke parnice proširena je obveza odvjetnika, stručnjaka i pravnih osoba da koriste elektroničku komunikaciju. – Uzelac, Alan, op. cit. (bilj. 3), str. 50.-51.

daljinu te u vidu tehničkog opremanja sudova. Na kraju, vrlo važna je i edukacija sudaca, zapisničara/ki, te ostalih sudionika postupka radi korištenja tehničke opreme i aplikacija za ročišta na daljinu, ali i osiguranje odgovarajućeg kadra za održavane računalne opreme i cjelokupnog sustava.

A. ZAKONODAVNI OKVIR

Prije odabira tehnološke platforme putem koje bi se održavala ročišta na daljinu, svakako je potrebno zakonski urediti takav način održavanja rasprava u parničnim postupcima.[96] Prilikom zakonskog uređenja održavanja ročišta na daljinu, potrebno je imati u vidu da se njima omogući poštivanje osnovnih prava i načela parničnog postupka.[97] U Republici Hrvatskoj, prvi puta održavanje rasprava na daljinu u parničnom postupku uvedeno je Novelom ZPP-a iz 2019. godine (NN 70/19). Tako je zakonodavac propisao da sud može odrediti da se ročište održi na daljinu, uz korištenje odgovarajućih audiovizualnih uređaja, ili da se na taj način izvede pojedini dokaz (članak 115. stavak 3. ZZP-a/19)[98]. Međutim, to su bile jedine odredbe koje su se odnosile na održavanje rasprava na daljinu te nigdje u zakonu nije bilo propisano točno postupanje suda, stranaka i drugih sudionika postupka; kako postupiti u slučaju tehničkih poteškoća, što ako koji od sudionika postupka (bilo stranka, svjedok ili vještak) nema tehničkih mogućnosti pristupiti zakazanom ročištu, tehničko neznanje korištenja računalne

[96] Korištenje audiovizualne tehnologije za saslušavanja stranaka, odnosno, svjedoka ili žrtava kaznenog djela, uvedeno je zakonom o kaznenom postupku. Tako je člankom 87. stavkom 1. Zakona o kaznenom postupku (NN br. 152/08) propisano da kad je to propisano ovim zakonom, rasprava, dokazna radnja ili druga radnja snima se uređajima za audio-video ili audio snimanje.

[97] Prema Načelu 5 (Kibersudstvo) Deklaracije pribjegavanje informacijskim tehnologijama pruža mogućnost da javna služba pravosuđa nastavi funkcionirati tijekom zdravstvene krize. No, njegova brza pojava i pretjerana uporaba mogu imati i negativne posljedice.
Informatička rješenja, poput internetskih usluga, daljinskih rasprava i videokonferencija, kao i budući razvoj digitalnog pravosuđa moraju uvijek poštivati temeljna prava i načela poštenog suđenja.
Kako bi se smanjili rizici koji su svojstveni uvođenju IT-a, njihova uporaba i dostupnost za sve korisnike trebaju imati jasnu pravnu osnovu. Posebnu pozornost u tom smislu treba posvetiti najranjivijim skupinama. Utjecaj korištenja ovih tehnologija na provedbu pravde treba stoga redovito ocjenjivati i po potrebi poduzeti korektivne mjere. Osiguravanje kibernetičke sigurnosti i zaštite osobnih podataka mora biti prioritet.

[98] Navedeni članak zakona CPEPEJ je prepoznao kao primjer dobre nacionalne prakse koja se koristi za razvoj postupaka videokonferencije u sudskim postupcima. V. o tome EUROPEAN COMMISSION FOR THE EFFICIENCY OF JUSTICE (CEPEJ) WORKING GROUP ON CYBERJUSTICE AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE (CEPEJ-GT-CYBERJUST) Selected national good practices on videoconferencing in judicial proceedings Complement to the CEPEJ Guidelines on videoconferencing in judicial proceedings od 30.11.2021.

opreme (npr. osobe starije životne dobi). Osim toga, zakonodavac je Novelom 2019. odredio da sud o održavanju ročišta na daljinu odlučuje rješenjem protiv kojeg nije dopuštena žalba pa je razvidno kako nije propisao mogućnost da se stranke o navedenome izjasne.

S obzirom da je pandemija COVID-19 pokazala možebitnu problematiku prilikom održavanja ročišta na daljinu, u srpnju 2022. godine, skoro 2 godine nakon Novele, donesen je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku (NN 80/22) kojim je između ostalog dopunjen i članak 115. ZPP-a na način da su iza stavka 4. dodani stavci 5. i 6. koji glase: „O održavanju ročišta ili izvođenju pojedinog dokaza na daljinu odlučuje sud nakon što o tome pribavi očitovanja stranaka i drugih sudionika koji trebaju sudjelovati na ročištu koje će se održati na daljinu (članak 115. stavak 5. ZPP-a/22). Način održavanja ročišta na daljinu uz korištenje odgovarajućih audiovizualnih uređaja i tehnološke platforme za komunikaciju na daljinu ili izvođenje pojedinog dokaza na taj način uređuje se pravilnikom koji donosi ministar nadležan za poslove pravosuđa. (članak 115. stavak 6. ZPP-a/22).“. Dana 5. siječnja 2023. na snagu je stupio Pravilnik o održavanju ročišta na daljinu (NN 154/22; dalje u tekstu: Pravilnik).

Tim pravilnikom uređen je način održavanja ročišta na daljinu i izvođenja pojedinih dokaza uz korištenje odgovarajućih audiovizualnih uređaja i aplikacija za komunikaciju na daljinu. Prvenstveno, Pravilnikom je propisan način postupanja suda prilikom pripreme za održavanje ročišta i pozivanja samih stranaka i drugih sudionika pa je tako određeno kako će sud pribaviti sva potrebna očitovanja telefonom, elektroničkim putem ili na drugi odgovarajući način. Osim toga, detaljno je navedeno što mora sadržavati i poziv za ročište.[99] Prilikom

[99] U pozivu za ročište na daljinu sud će navesti:
- vrstu tehnološke platforme za komunikaciju na daljinu koja će se koristiti
- poveznicu za uključivanje na tehnološku platformu za komunikaciju na daljinu ili vrijeme i način naknadne dostave poveznice
- ako je potrebno, upozorenja vezana za tehnološku platformu za komunikaciju na daljinu o kojima sudionici postupka trebaju biti posebno obaviješteni
- upozorenje strankama da podneske ili isprave mogu predati na ročištu u PDF formatu
- broj telefona ili adresu elektroničke pošte putem kojih sudionici postupka mogu javiti sudu da imaju tehničke poteškoće zbog kojih su spriječeni sudjelovati na ročištu na daljinu. (članak 6. stavak 2. Pravilnika).

donošenja pravilnika, ministar je imao na umu i osobe koje bi mogle teže sudjelovati na ročištima zbog svojih zdravstvenih razloga (oštećen sluh, poteškoće s govorom, sljepoća ili slabovidnost) te su one o navedenim razlozima dužen obavijestiti sud.

Iz odredbi Pravilnika jasno proizlazi kako dionici postupka sa sudom komuniciraju iz prostorija koje su tehnički opremljene za održavanje ročišta na daljinu i koje omogućavaju da neometano sudjeluju u postupku. U slučaju da netko od sudionika postupka nakon dostave poziva za ročište nije u mogućnosti sudjelovati na istome na daljinu, Pravilnik omogućuje da isti pristupi u prostorije suda i na taj način sudjeluje na ročištu. Tako je predviđena mogućnost da neki od sudionika postupka sudjeluju na ročištu u sudskoj zgradi, a drugi putem audiovizualnih uređaja.

Sva ročišta koja se održavaju na daljinu, moraju se održati u realnom vremenu. Prije nego li ročište započne, sudac mora utvrditi jesu li vidljivi i prisutni svi sudionici postupka u realnom vremenu. Također, sudac treba upozoriti sudionike postupka da isključe sve nepotrebne uređaje, kao i preporučiti korištenje slušalica radi bolje komunikacije. Na početku ročišta, sud će obavijestiti sudionike postupka o načinu održavanja ročišta, a posebno o načinu javljanja sudionika postupka u slučaju postavljanja pitanja ili davanja određene izjave ili iskaza.[100] Ono što je zanimljivo da Pravilnik predviđa mogućnost isključenja pojedinih sudionika postupka čija prisutnost nije potrebna tijekom cijelog postupka kao što su npr. svjedoci ili vještak. Ako koji od sudionika ima tehničkih poteškoća prije održavanja ročišta, o tome je dužan odmah obavijestiti sud jer će se u protivnom smatrati da je neopravdano izostao s ročišta. Ovo može imati velike posljedice za tužitelja npr. jer ako neopravdano izostane s pripremnog ročišta ili s glavne rasprave, a tuženik se ne upusti u raspravljanje, smatrat će se da je povukao tužbu (članak 291. stavak 4. i članak 295. stavak 2. ZPP-a). Ako svjedok neopravdano izostane s ročišta, sud

[100] Članak 9. stavak 4. Pravilnika

može naložiti njegovo prisilno dovođenje ili ga kazniti novčanom kaznom u iznosu od 60,00 do 1.320,00 eura.[101] Sud tijekom održavanja ročišta na daljinu može donositi sve odluke te provoditi sve mjere radi održavanja reda propisane zakonom koji uređuje parnični postupak.[102]

Održavanje pripremnih ročišta na daljinu jednostavnije je od održavanja glavne rasprave. Naime, pripremna ročišta uglavnom imaju tri sudionika, tužitelja, tuženika i suca te započinju izlaganjem tužbe i davanjem odgovora na tužbu, a sud će eventualno tražiti razjašnjenje stranaka u vezi s njihovim navodima i prijedlozima (članak 287. ZPP-a). Osim toga, sud će postavljanjem pitanja i na drugi svrsishodan način nastojati da se tijekom pripremnog ročišta iznesu sve odlučne činjenice, da se dopune nepotpuni navodi stranaka o važnim činjenicama, da se označe ili dopune dokazna sredstva koja se odnose na navode stranaka i, uopće, da se daju sva razjašnjenja potrebna za utvrđenje činjeničnog stanja važnog za odluku ili postizanje mirnog rješenja spora. U praksi, pripremna ročišta završe relativno brzo obzirom da stranke, pogotovo kada imaju punomoćnike u vidu odvjetnika ili pravnika, već u tužbi i odgovoru na tužbu iznesu sve činjenice, prijedloge i dokaze pa nema potrebe da se na pripremnom ročištu doslovno ponavlja sve što i tužbi i odgovoru na tužbu.

Malo drugačija situacija je s održavanjem glavne rasprave na daljinu kada je moguće da u postupku sudjeluje i više od 3 sudionika. Na ročištu za glavnu raspravu izvode se dokazi te se raspravlja o rezultatima njihova izvođenja (članak 297. stavak 2. ZPP-a). Tako se na ročištu za glavnu raspravu može provesti dokaz saslušanjem svjedoka i vještaka. Stoga Pravilnik predviđa odredbe kojima uređuje tijek postupka kada se saslušavaju svjedoci. Tijekom trajanja ročišta na daljinu svjedoci su dužni biti prisutni uz audiovizualni uređaj dok ih sud ne obavijesti da njihova prisutnost više nije potrebna, a u kojem trenutku će svjedoka ili drugog sudionika postupka koji nije stranka uključiti u ročište i koliko dugo će biti uključen, odlučuje sud (članak

[101] Članak 248. stavak 1. ZPP-a
[102] Članak 9. stavak 8. Pravilnika

10. Pravilnika).[103] Iako pravilnik ne spominje konkretno saslušanje vještaka, možemo pretpostaviti da se pravila koja se odnose na saslušanje svjedoka, odnose i na saslušanje vještaka. Pravilnik predviđa i izvođenje drugih dokaza na daljinu ako to priroda dokaza omogućuje, a o čemu će prije održavanja ročišta ili na ročištu omogućiti strankama da se očituju (članak 12. Pravilnika). Tako bi se primjerice na glavnoj raspravi na daljinu mogao provesti dokaz uvidom u isprave i saslušanje stranaka. Što se tiče uviđaja, priroda izvođenja tog dokaznog sredstva u većini slučajeva je takva da se on ne bi mogao izvesti na daljinu.

Pravilnik je predvidio i sudjelovanje javnosti na ročištima[104] koja se održavaju na daljinu, ali ono što je zanimljivo je da javnost ne sudjeluje uključivanjem direktno na tehnološku platformu za komunikaciju na daljinu. Dakle, javnost rasprave se ostvaruje time što zainteresirane osobe mogu pristupiti neposredno u sudnicu u kojoj sudac vodi ročište na daljinu ili u drugu prostoriju suda koju odredi sudac, što će se konstatirati na zapisnik.[105] Navedena odredba svakako ima smisla budući bi sucu bilo veoma teško održavati red na raspravi ako bi i javnost sudjelovala uključivanjem na tehnološku platformu. Iako bi javnost mogla na taj način biti osigurana tijekom postupka, mogućnost održavanja mira i reda na raspravi bi svakako ovisila o tehničkim rješenjima sustava koji se koristi za komunikaciju na daljinu, ali i tehničkom znanju suca ili zapisničara.[106]

Nakon što sud zakaže ročište, može se dogoditi da se prije samog održavanja ročišta utvrdi da se isto ne može održati zbog tehničkih nemogućnosti. U tom slučaju Pravilnik

[103] Uključenje i isključenje pojedinog sudionika s ročišta koje se održava na daljinu podrazumijeva isključenje slike i zvuka.
[104] Osiguranje javnosti na ročištu, pa bilo i na onom koje se održava na daljinu, vrlo je važno jer isključenje javnosti protivno zakonu predstavlja apsolutno bitnu povredu odredaba ZPP-a (članak 354. stavak 2. točka 10. ZPP-a). Usp. Sessa, Đuro, op. cit. (bilj. 61.)
[105] Članak 14. Pravilnika
[106] Obzirom je javnost suđenja radi ostvarenja prava na pravično suđenje zajamčena člankom 6. EKLJP, neke države su pokušale u vrijeme pandemije i održavanja ročišta na daljinu omogućit ostvarenje tog prava. Tako su u Njemačkoj suci tijekom ročišta na daljinu bili prisutni u sudnici, a javnosti je bilo omogućeno pristupiti u prostorije suda i na taj način sudjelovati u postupku. S druge stran, država Michigan, SAD je napravila korak dalje te je izradila profil/program na YouTube-u te na taj način omogućila tisućama da ih prate. Svakako zanimljiv pristup, ali smatram da nije najbolji te bi moglo doći i do zloupotrebe takvog načina održavanja ročišta.

predviđa mogućnost da se ročište odgodi te zakaže novo ročište na daljinu ili u sudskoj zgradi, ovisno o razlozima neodržavanja ranijeg ročišta ili može umjesto na daljinu biti održano u zakazano vrijeme u sudskoj zgradi ako okolnosti slučaja to dopuštaju. (članak 11. stavak 2. i 3. Pravilnika). Ako tijekom održavanja ročišta na daljinu nastanu tehničke poteškoće sud će ih pokušati otkloniti i nastaviti s ročištem. Ako ročište nije moguće nastaviti sa svim sudionicima postupka, a može se nastaviti s nekima od njih bez da bi stranci bilo onemogućeno raspravljanje, sud će nastaviti s ročištem (članak 11. stavak 4. Pravilnika). U suprotnom, doći će do odgode ročišta i zakazivanja novog, bilo na daljinu ili u prostorijama suda.

Smatram da je Republika Hrvatska krenula u dobrom smjeru donoseći Pravilnik o održavanju ročišta na daljinu, a što je jedan korak ka modernizaciji pravosudnog sustava. Koliko su navedene odredbe Pravilnika provedive u stvarnosti, može pokazati samo njihova primjena u praksi. Iz dijela ovog rada u kojem analiziram broj ročišta održanih na daljinu unazad tri godine, razvidno je kako je samo mali broj sudova prihvatio ovakav način održavanja ročišta. Hoće li u budućnosti ročišta na daljinu biti bolje prihvaćena i korištena, ovisi o samim sucima budući odluka o tome ovisi o njima.

B. TEHNIČKA RJEŠENJA

Nakon uređenja zakonskog okvira postupanja sudova tijekom održavanja ročišta na daljinu, svakako je potrebno donijeti odluku o odabiru platforme putem koje će se i održavati takva ročišta. Tijekom 2020. godine, mnogi sudovi u različitim državama posegnuli su za različitim rješenjima što se tiče odabira platforme putem koje će se provesti ročište na daljinu. Tijekom pandemije video-saslušanja putem interneta postala su uobičajena u mnogim zemljama. Štoviše, zbog češće upotrebe suci su zahtijevali sustave koji su lakši za korištenje. Tako je korištenje privatnih sustava, kao što su Zoom, Skype i Microsoft postalo sve češće i

kombinirano sa sustavima koje osigurava država.[107] Tako su npr. u Italiji suci koristili Microsoft Teams ili Skype for Business. U Češkoj su se neki suci odlučili također koristiti Skype for Business zbog njegove jednostavnosti budući je sustav koji su koristili bio kompliciraniji te su suci trebali tehničku pomoć. Ono što mi je osobno bilo zanimljivo je činjenica da je Ukrajina u suradnji s državnom tvrtkom osmislila poseban sustav za održavanje ročišta na daljinu, ali suci nisu spriječeni koristiti se i drugim sustavima. Osim navedenih sustava, postoje još CISCO Webex, PEXIP VMS, WebRTC, Jitsi, TrueConf.

Danas svakodnevno slušamo o slučajevima proboja u razne računalne sustave, od bankarskih pa sve do vojske. Iako su ročišta, kada se i održavaju u zgradama suda, uglavnom javna te svatko može pristupiti na njih, moramo imati na umu da postoje ročišta na kojima je javnost ograničena ili u cijelosti isključena.[108] Dok se u sudnici fizički može spriječiti npr. nezakonito snimanje te svako drugo ometanje rasprave, prilikom održavanja ročišta na daljinu, to može biti malo teže. Ranije u ovom dijelu rada spomenula sam odredbu iz Pravilnika koja omogućuje sucu radnje kojima može održavati red na raspravi koja se održava na daljinu (npr. tražiti od sudionika da snime prostoriju u kojoj se nalaze, da maknu sve druge uređaje koji bi mogli ometati raspravu, i sl.). Međutim, što ako se pojavi situacija da treća osoba ometa provođenje rasprave probijanjem računalnog sustava putem kojeg se održava ročište na daljinu tzv. hakiranjem.[109] Stoga, prilikom odabira platforme za održavanje ročišta na daljinu, potrebno

[107] Akademski članak Anne Sanders, 'Video-Hearings in Europe Before, During and After the COVID-19 Pandemic' (2020) 12(2) International Journal for Court Administration 3.DOI: https://doi.org/10.36745/ijca.379ACADEMIC; pristupljeno 20.01.2023., str. 12.

[108] Npr. ročišta na kojima se raspravlja o uzdržavanju djeteta ili s kojim će roditeljem dijete živjeti, ročišta, ako to zahtijevaju interesi morala, javnog reda ili državne sigurnosti, ili radi čuvanja vojne, službene ili poslovne tajne, odnosno radi zaštite privatnog života stranaka ili zaštite života i zdravlja ljudi.

[109] Tijekom godina na najvećem sudu u Republici Hrvatskoj, točnije Općinskom građanskom sudu Zagrebu, bilo je nekoliko dojava o postavljenim bombama. Tako je npr. 09. srpnja 2015. godine objavljen članak na portalu „Index.hr" o dojavljenoj bombi na navedenom sudu, a iz kojeg proizlazi da je dojava bila lažna te da su dojave o postavljenim bombama česte, ali na svu sreću lažne (INDEXS.HR, Zbog dojave o bombi evakuiran Općinski građanski sud u Zagrebu , 09.07.2015., https://www.index.hr/vijesti/clanak/Zbog-dojave-o-bombi-evakuiran-Opcinski-gradanski-sud-u-Zagrebu/829839.aspx; pristupljeno 06.06.2023.). U novije vrijeme, objavljen je članak 05. travnja 2022. također o zaprimljenoj dojavi o bombi na OGS Zagreb (DNEVNIK.HR Dojava o bombi na Općinskom sudu u Zagrebu: Iz zgrade evakuirani zaposlenici i stranke od 05.04.2022., https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/opcinski-sud-u-zagrebu-dojava-o-bombi---718263.html; pristupljeno

je obratiti pozornost što takva platforma nudi u pogledu zaštite podataka i zaštite od proboja trećih osoba koje nemaju ovlaštenje pristupiti na takvo ročište.

Na početku ovog dijela teksta, navela sam nekoliko platformi koje su sudovi u drugim državama koristili. Tako npr. Google navodi kako su sastanci održavani putem njihove platforme za održavanje sastanaka na daljinu tzv. Google Meet šifrirani te postoji niz mjera protiv zlouporabe koji osiguravaju privatnost sastanka[110]. Korisnici posjeduju svoje podatke, a ne Google. Google ne koristi korisničke podatke za oglašavanje niti prodaje korisničke podatke trećim stranama. Podaci o korisnicima šifrirani su u prijenosu, a snimke korisnika pohranjene na Google disku prema zadanim su postavkama šifrirane u mirovanju. Meet nema značajke ili softver za praćenje pažnje korisnika. Možete postaviti pravila zadržavanja za Meet snimke uz Google Vault kako biste lakše ispunili zakonske obveze. Google ne pohranjuje video, audio ili chat podatke osim ako sudionik sastanka ne pokrene snimanje tijekom Meet sesije.[111]

Što se tiče platforme Microsoft Teams, ona štiti podatke jasno definiranim i dobro utvrđenim pravilnicima i procesima za reakcije, čvrstim ugovornim obavezama i, po potrebi, sudskim postupcima.[112] Isto tako, u slučaju da državna tijela zatraže otkrivanje podataka koji se odnose na korisnike predmetne platforme, Microsoft Teams će prvo zahtjev uputiti korisniku jer niti jednoj državi ne daje izravan pristup podacima korisnika.

06.06.2023.). Najnovija dojava je svakako ona iz prosinca 2022. godine kada je više sudova u Republici Hrvatskoj, ali i drugih državnih tijela istovremeno dobilo dojave o postavljenim bombama, koje su na svu sreću bile lažne (DNEVNIK.HR Policija: "Sve dojave o bombama su lažne. Provodi se kriminalističko istraživanje" od 05.12.2022. https://dnevnik.hr/vijesti/crna-kronika/zbog-dojave-o-bombi-evakuirana-zgrada-vrhovnog-suda---755013.html; pristupljeno 06.06.2023.). Iz samih članaka proizlazi da su sve dojave o bombama bile lažne pa možemo zaključiti da je netko htio namjerno omesti rad u pojedinim sudovima. I kod ročišta koja se održavaju na daljinu također može doći ometanja rasprave ili čak njezinog sprječavanja i to putem računala.

[110] Google workspace, Google Meet (https://workspace.google.com/products/meet/; pristupljeno 06.06.2023.)

[111]Google, Google Meet security & privacy for admins, (https://support.google.com/a/answer/7582940?sjid=9621531617289643247-EU#top&privacy&encryption&counterabuse&secure&incident&&zippy=posto2Cencryptionposto2Canti-abuse-measuresposto2Csecure-deployment-access-controlsposto2Cincident-managementposto2Cprivacy-compliance; pristupljeno 06.06.2023.)

[112]Microsoft, Zaštita podataka i privatnosti (https://www.microsoft.com/hr-hr/trust-center/privacy?rtc=1; pristupljeno 06.062023.)

Navedeni sustavi su dostupni svima te osim sudova, njima se mogu koristiti škole, fakulteti, razna trgovačka društva, bolnice, udruge i sl. Ako bi ročišta na daljinu zaživjela u hrvatskom pravosudnom sustavu, smatram da bi bilo potrebno osmisliti zaseban sustav isključivo namijenjen sudovima, odvjetnicima i ostalim dionicima sudskog postupka. Na navedeni način, održavanje ročišta bi bilo unificirano te ne bi bilo potrebe za konstantnim privikavanjem na različite platforme budući svaka od platformi ima drugačije sučelje. Podaci o ročištima bili bi pohranjeni na jednom mjestu te bi samo ovlaštene osobe imale pristup njima. Osim toga, održavanje sustava bi bilo u rukama samo jedne tvrtke. Naravno, to može imati i svoje negativne strane u vidu pada cjelokupnog sustava pa može doći da u jednom danu se niti jedno ročište u državi ne može održati zbog tehničkih smetnji.

Ako bi na razini cijele države i pravosudnog sustava postojala jedna platforma putem koje bi se održavala ročišta na daljinu, potrebno je imati kvalitetan kadar IT stručnjaka. Kao što je predsjednik Vrhovnog suda RH u Izvješću 2021. naveo, sudovima nedostaje kadar informatičara koji bi taj cjelokupni sustav i svakodnevno održavali. Općepoznato je da su danas informatičari jako traženi te imaju jako visoke plaće, pa se postavlja pitanje može li im se za održavanje informatičkog sustava u pravosuđu osigurati dobra plaća. Dakle, nije dovoljno samo pribaviti informatičku opremu i software, već zaposliti odgovarajuće osobe koje će taj cijeli sustav i održavati.

C. RAČUNALNA OPREMA I EDUKACIJA

Nadalje, da bi se sudovi mogli koristiti navedenim platformama za održavanje ročišta na daljinu, za to svakako moraju imati odgovarajuću računalnu opremu. U dijelu ovog rada u kojem analiziram koliko sudova je održalo ročišta na daljinu unazad tri godine, Općinski radni sud u Zagrebu se izjasnio kako isti nije održavao ročišta na daljinu budući nije imao odgovarajuću računalnu opremu. Koliko je to problem i kod ostalih sudova, te kako su sudovi opremljeni po tom pitanju, svakako je tema za sebe koja se može detaljno i opširno obraditi.

Naposlijetku, kvalitetna platforma za održavanje ročišta na daljinu i kvalitetna, moderna i nova računalna oprema ne bi imala nikakvog smisla ako se njome osobe ne znaju koristiti.[113] Prvenstveno, odgovarajuće poznavanje sustava i računalne opreme bi trebali imati suci. U tom smislu bilo bi potrebno provesti odgovarajuću edukaciju sudaca i zapisničara kako bi se znali koristiti izabranom platformom. Ovdje posebno ne smijemo zanemariti sudske zapisničare koje većina smatra samo pomoćnim radnicima sudaca. Zapisničari nisu samo daktilografi koji na računalu zapisuju sve što je rečeno na raspravi, veću su oni osobe koje rade sa spisima u fizičkom obliku te se doslovno radi o fizičkom radu. Nadalje, oni vode različite evidencije, obračunavaju sudske pristojbe, moraju raspolagati značajnim informatičkim znanjem i sposobnostima, a pored svega toga, moraju raditi i sa strankama. Tu se javlja problematika kada se koji od zapisničara razboli i ode na bolovanje pa su suci primorani sami rješavati i tehničke stvari. Također, jedan od problema je i visina plaće zapisničara koja nije nimalo privlačna pa je jako teško privući nove zaposlenike. U tom smislu, potrebno je uložiti i u obrazovanje zapisničara koji obavljaju veliku količinu posla.

Nadalje, iako je danas velika većina ljudi tehnički obrazovana, još uvijek postoje oni kojima poznavanje novije tehnologije nije jača strana. Naravno, bilo bi potrebno provesti i edukaciju odvjetnika i stalnih sudskih vještaka kao stalnim sudionicima sudskih postupaka. Suci, odvjetnici i sudski vještaci su visokoobrazovani ljudi koji su se tijekom svojeg obrazovanja morali susresti s računalnom opremom i raznim računalnim sustava radi obavljanja svog posla

[113] Prema Načelu 6 (Obuka) Deklaracije, obuka je ključna za učinkovito upravljanje zdravstvenom krizom u budućnosti. Osposobljavanje sudaca treba se prilagoditi novonastalim potrebama, uključujući korištenje IT-a. Trebalo bi razviti nove nastavne planove i programe za podršku pravosudnim stručnjacima tijekom i nakon zdravstvene krize.
Zatvaranje sudova i uvedene mjere zaključavanja mogu omogućiti pravosudnim stručnjacima da posvete više vremena obuci od kuće u sigurnom okruženju. Institucije za osposobljavanje trebaju razviti korištenje platformi za e-učenje.
Za pravosudne stručnjake trebalo bi osigurati posebnu obuku o radu na daljinu.
Posebna obuka o novim vrstama slučajeva koji proizlaze iz pandemije COVID-19 također bi trebala biti osigurana za pravosudne stručnjake.
Nadležne institucije trebale bi konzultirati pravosudne stručnjake, uključujući putem internetskih anketa, o takvim posebnim potrebama za obukom.

pa je za pretpostaviti da ne bi bilo velikih poteškoća na tom području. Problem bi se mogao javiti prilikom korištenja platforme od strane stranaka i svjedoka koji u većini slučajeva sudjeluju u sudskom postupku samo jednom u životu. Iako živimo u 21. stoljeću, pa se pretpostavlja da je većina ljudi računalno obrazovana te se zna koristiti različitom opremom (od računala do mobitela), još uvijek postoje osobe koje nisu upoznate s računalnom opremom. Stoga se postavlja pitanje što napraviti kada se na strani svjedoka ili stranke javi osoba starije životne dobi koja se s time nikada nije susrela.

VII. ZAKLJUČAK

Izvanredne situacije ostavile su i pozitivne i negativne tragove na cjelokupnom pravosudnom sustavu. Uslijed pandemije COVID-19, na općinskim sudovima došlo je do velikog broja odgoda ročišta, suci i odvjetnici su radili od kuće, u određenom periodu bilo je ograničeno kretanje, a nakon blagog popuštanja pandemije, došlo je do popuštanja mjera, ali je i dalje bio ograničen broj osoba koji može boraviti u istoj prostoriji. Ovdje svakako ne smijemo izostaviti zagrebački i petrinjski potres uslijed kojih je došlo do oštećenja pojedinih sudskih zgrada i odvjetničkih ureda. Zbog navedenog došlo je do porasta broja neriješenih predmeta tijekom 2020. godine pa je i kod općinskih sudova prekinut trend pada neriješenih predmeta unutar godine dana koji je započeo tijekom 2018. godine.

Osim toga, izvanredne situacije izazvale su brze reakcije pravosudnih tijela i drugih aktera pravosudnog sustava. Ministarstvo pravosuđa i uprave iznijelo je svoje preporuke u vidu odgađanja ročišta koja nisu hitna, obavljanja rada od kuće te korištenje elektroničke komunikacije u radu sa strankama i svim sudionicima postupka gdje god je to moguće. Nakon početnih odgoda ročišta, pojedini sudovi su posegnuli za alternativom te počeli održavati ročišta na daljinu koristeći razne platforme koje nude održavanje sastanaka putem video poziva. Korak dalje napravila je Hrvatska odvjetnička komora te izradila Nacrt prijedloga Zakona o interventnim mjerama na području sudskih i upravnih postupaka. Predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske u svojim je izvješćima iznio preporuke u vidu izmjena Zakona o parničnom postupku, posebice razradu članka 115. ZPP-a koje predviđaju održavanje ročišta na daljinu, kao i bržu informatizaciju pravosudnog sustava. Tako je 5. siječnja 2023. godine stupio na snagu Pravilnik o održavanju ročišta na daljinu kojim je detaljnije razrađeno održavanje ročišta na daljinu. Kao dio modernizacije pravosudnog sustava uveden je i sustav e-Komunikacije koji je omogućio da se podnesci sudu podnose u elektroničkom obliku, kao i da se ubrza dostava pismena od strane suda.

Dakle, možemo vidjeti da su izvanredne okolnosti u Republici Hrvatskoj ostavile i pozitivnog traga te pokazale da ipak postoji nada za modernizaciju cjelokupnog pravosudnog sustava. Međutim, mišljenja sam da smo još daleko od potpune modernizacije koja priliči 21. stoljeću. Budući je i sam predsjednik Vrhovnog suda RH u svom Izvješću 2021. ističe kako je za informatizaciju pravosudnog sustava potrebno i više od deset godina, postavlja se pitanje hoćemo li u skorijoj budućnosti imati modernu verziju parničnog postupka. Potrebno je prvenstveno uložiti veliku količinu novčanih sredstava u opremanje sudnica odgovarajućom računalnom opremom, te razvoj sustava i održavanje sustava, kao i kadar stručnjaka koji će ga održavati kako bi se osiguralo da ne dođe do pada takvog sustava. U ovom smislu ne smijemo zaboraviti i na edukaciju sudaca, zapisničara i odvjetnika za uporabu informatičke i računalne opreme, kao i sustava koji će se koristiti.

Živimo u svijetu koji je u jednom trenutku postao u potpunosti nepredvidljiv te iz svega navedenog možemo vidjeti da se sadašnji i budući pravnici mogu naći u situaciji koja će utjecati na već naučeno obavljanje posla. Stoga je potrebno već sada reagirati i donijeti okvir postupanja u onim situacijama kada „normalno“ nije moguće jer sam mišljenja da do sada poduzete mjere (npr. donošenje Pravilnika kojim je uređeno postupanje suda prilikom održavanja ročišta na daljinu) nije dovoljno te da ima mjesta boljem uređenju.

POPIS LITERATURE

- Knjige i članci

- Triva Siniša; Dika Mihajlo Građansko parnično procesno pravo;; VII. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, 2004.
- Uzelac, Alan Croatian Civil Justice v. Covid-19: The Empire Strikes Back, u: Krans, Bart; Nylund, Anna (ur.) Civil Courts Coping with COVID-19, Hag, 2021., str. 47-56.
- Nastić Maja Odgovor države na bolest COVID-19: na primjerima Hrvatske i Srbije, 10. studenoga 2020., Pravni vjesnik, VOL. 36 NO. 3-4 (2020), https://doi.org/10.25234/pv/11003 pristupljeno 20.01.2023.
- Krans, Bart; Nylund, Anna (ur.) Civil Courts Coping with COVID-19, Hag, 2021.
- Maganić, Aleksandra Građanskopravno pravosuđe za vrijeme pandemije COVID-19 u: Okrugli stol Primjena prava za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 (2021 ; Zagreb), Primjena prava za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 : okrugli stol održan 21. i 22. siječnja 2021. / uredio Jakša Barbić, str. 233.-255.
- Galič, Aleš Coping with an Outdated and Rigid Civil Procedure in the Era of Covid-19 The Experience of Slovenia u: Krans, Bart; Nylund, Anna (ur.) Civil Courts Coping with COVID-19, Hag, 2021., str. 173.-178.
- Hau, Wolfgang Covid-19, Civil Justice 2020 and German Courts 2021?, u: Krans, Bart; Nylund, Anna (ur.) Civil Courts Coping with COVID-19, Hag, 2021., str. 93.-102.
- Sessa, Đuro Sudovi u uvjetima pandemije i prava na pošteno suđenje, u: Okrugli stol Primjena prava za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 (2021 ; Zagreb), Primjena prava za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 : okrugli stol održan 21. i 22. siječnja 2021. / uredio Jakša Barbić, str. 223.-231.
- Čizmić, Jozo Javnost glavne rasprave, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 42, br. 2, 283-302 (2021)
- Čuveljak, Jelena Prekid parničnog postupka kada zbog drugih uzroka prestane rad u sudu, 01. travnja 2020., portal IUS INFO (https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/prekid-parnicnog-postupka-kada-zbog-drugih-uzroka-prestane-rad-u-sudu-41111; pristupljeno 28.06.2023.)
- Akademski članak Anne Sanders, 'Video-Hearings in Europe Before, During and After the COVID-19 Pandemic' (2020) 12(2) International Journal for Court Administration 3.DOI: https://doi.org/10.36745/ijca.379ACADEMIC

- Normativni akti

- Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14)
- Zakon o sustavu civilne zaštite (NN 82/2015, 118/2018, 31/2020)
- Zakon o parničnom postupku (SL SFRJ 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, i NN 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22)
- Pravilnik o održavanju ročišta na daljinu (NN 154/22)
- Uredba br. 861/2007 Europskoga parlamenta i Vijeća od 11. srpnja 2007. o uvođenju europskog postupka za sporove male vrijednosti (SL, L 199 od 31. srpnja 2007., s. 1)

- Deklaracija Europske komisije za efikasnost pravosuđa Vijeća Europe od 10. lipnja 2020.
- Odluka o zabrani napuštanja mjesta prebivališta i stalnog boravka u Republici Hrvatskoj („Narodne novine“, br. 35/20.) od 23. ožujka 2020. (https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/41376#sije%C4%8Danj2020; pristup stranici 15.01.2023.)
- Preporuka Ministarstva uprave RH za rad državnih tijela uprave u vezi s pojavom koronavirusa COVID-19 od 13. ožujka 2020. KLASA: 011-02/20-01/76, URBROJ: 515-01/1-20-1
- Preporuka Ministarstva pravosuđa od 13. ožujka 2020. KLASA: 710-01/20-01/135, URBROJ: 514-04-02-/1-20-01
- Odluka o preventivnim mjerama i procedurama za rad suda, broj: Su-IV-125/2020-11 od dana 19. ožujka 2020., Vrhovni sud RH
- Uputu o mjerama za sprječavanje širenja epidemije bolesti COVID-19 uzrokovane virusom SARS-CoV-2 i organizaciji rada prvostupanjskih i drugostupanjskih sudova za vrijeme trajanja pandemije, broj: Su-IV-315/2020-1 od 02. studenog 2020. (https://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/2020dok/Priopcenja/Upute%20o%20mjerama%20za%20sprje%C4%8Davanje%20postoC5%A1irenja%20epidemije%20bolesti%20COVID-19%20odposto202.11.pdf; pristupljeno 29.06.2023.)
- Prijedlog Nacrta Zakona o interventnim mjerama na području sudskih i upravnih postupaka zbog epidemije bolesti koronavirusa COVID-19, Hrvatska odvjetnička komora, ožujak 2020.
- Pravilnik o e-Komunikaciji, travanj 2022.

- Sudska praksa
- presuda Trgovačkog suda u Zagrebu, poslovni broj P-1401/2012 od 04. srpnja 2013.,
- presuda Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Pž-663272017 od 14. lipnja 2018.,
- odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Rev-2868/2018 od 12. veljače 2019.
- presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Rev 1111/2020 od 01. prosinca 2020.

- Izvješća
  - Izvješće predsjednika Vrhovnog suda o stanju sudbene vlasti za 2018., travanj 2019.
  - Izvješće predsjednika Vrhovnog suda o stanju sudbene vlasti u 2019. godini, travanj 2020.
  - Izvješće predsjednika Vrhovnog suda Republike Hrvatske o stanju sudbene vlasti za 2020. godinu, travanj 2021. godine
  - Izvješće predsjednika Vrhovnog suda RH o stanju sudbene vlasti za 2021. iz travnja 2022.
  - Izvješće predsjednika Vrhovnog suda Republike Hrvatske o stanju sudbene vlasti za 2022. godinu, travanj 2023.
  - Ministarstvo pravosuđa RH, Statistički pregled za 2018. godinu, Zagreb, 2019.
  - Ministarstvo pravosuđa RH, Statistički pregled za 2019. godinu, Zagreb, 2020.

- Ministarstvo pravosuđa i uprave RH, Statistički pregled za 2020. godinu, Zagreb, 2021.
- Ministarstvo pravosuđa i uprave RH, Statistički pregled o radu sudova za 2021. godinu, Zagreb, svibanj 2022.
- Ministarstvo pravosuđa i uprave RH, Statistički pregled o radu sudova za 2022. godinu, Zagreb, travanj 2023.
- European judicial systems CEPEJ Evaluation Report 2022 Evaluation cycle (2020 data, Part 1 Tables, graphs and analyses (https://rm.coe.int/cepej-report-2020-22-e-web/1680a86279; pristupljeno 19.08.2023.)
- EUROPEAN COMMISSION FOR THE EFFICIENCY OF JUSTICE (CEPEJ) WORKING GROUP ON CYBERJUSTICE AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE (CEPEJ-GT-CYBERJUST) Selected national good practices on videoconferencing in judicial proceedings Complement to the CEPEJ Guidelines on videoconferencing in judicial proceedings od 30.11.2021.

- Internet
  - Vijeće Europske unije, Kronologija – aktivnosti Vijeća u vezi s bolešću COVID-19 (https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/coronavirus/timeline/)
  - Hrvatski zavod za javno zdravstvo, COVID-19 – Priopćenje prvog slučaja (https://www.hzjz.hr/priopcenja-mediji/covid-19-priopcenje-prvog-slucaja/; pristupljeno 01.12.2022.)
  - Ministarstvo pravosuđa i uprave RH, Ministar Bošnjaković - pitanja novinara o funkcioniranju pravosuđa u vrijeme potresa i COVID-19 (https://mpu.gov.hr/vijesti/ministar-bosnjakovic-odgovarao-na-pitanja-novinara-o-funkcioniranju-pravosudja-u-vrijeme-potresa-i-covid-19/21726; pristupljeno 15.01.2023.)
  - Ministarstvo pravosuđa i uprave RH, Preporuke za prevenciju prenošenja i suzbijanje epidemije novim koronavirusom (SARS-CoV-2) bolesti (COVID-19) (https://mpu.gov.hr/vijesti/preporuke-za-prevenciju-prenosenja-i-suzbijanje-epidemije-novim-koronavirusom-sars-cov-2-bolesti-covid-19/21707; pristupljeno 28.06.2023.)
  - YouTube kanal Ministarstva pravosuđa RH, Ministar Bošnjaković o utjecaju COVID-19 i potresa u Zagrebu na pravosuđe, Tema dana HRT1 26.03.2020 (https://www.youtube.com/watch?v=l70O2VFKl4A; pristupljeno 15.01.2023.)
  - e-Oglasna ploča sudova, O e-Oglasnoj ploči sudova (https://e-oglasna.pravosudje.hr/o-e-oglasnoj; pristupljeno 17.06.2023.)
  - INDEXS.HR, Zbog dojave o bombi evakuiran Općinski građanski sud u Zagrebu , 09.07.2015. (https://www.index.hr/vijesti/clanak/Zbog-dojave-o-bombi-evakuiran-Opcinski-gradanski-sud-u-Zagrebu/829839.aspx; pristupljeno 06.06.2023.)
  - DNEVNIK.HR Dojava o bombi na Općinskom sudu u Zagrebu: Iz zgrade evakuirani zaposlenici i stranke od 05.04.2022. (https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/opcinski-sud-u-zagrebu-dojava-o-bombi---718263.html; pristupljeno 06.06.2023.)
  - DNEVNIK.HR Policija: "Sve dojave o bombama su lažne. Provodi se kriminalističko istraživanje" od 05.12.2022. (https://dnevnik.hr/vijesti/crna-

kronika/zbog-dojave-o-bombi-evakuirana-zgrada-vrhovnog-suda---755013.html; pristupljeno 06.06.2023.)
- Google workspace, Google Meet (https://workspace.google.com/products/meet/; pristupljeno 06.06.2023.)
- Google, Google Meet security & privacy for admins (https://support.google.com/a/answer/7582940?sjid=9621531617289643247-EU#top&privacy&encryption&counterabuse&secure&incident&&zippy=%2Cencryption%2Canti-abuse-measures%2Csecure-deployment-access-controls%2Cincident-management%2Cprivacy-compliance; pristupljeno 06.06.2023.)
- Microsoft, Zaštita podataka i privatnosti (https://www.microsoft.com/hr-hr/trust-center/privacy?rtc=1; pristupljeno 06.062023.)

Izjava o izvornosti

Ja, Anamarija Škreblin Kralj pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Anamarija Škreblin Kralj, v.r.

(potpis studenta)